

Міністерство освіти і науки України
Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді
Інститут проблем виховання НАПН України

НАУКОВИЙ ВІСНИК
Національного еколого-натуралістичного центру

Серія: Педагогічні науки
Серія: Сільськогосподарські науки
Педагогічний досвід

Випуск 17, №1 2024

Київ

УДК 37.015:159.9:57 (477-25)(06)

ББК 74.03 (4Укр)

**Науковий вісник Національного еколого-натуралістичного центру. -
Випуск 17. - Серія: Педагогічні науки. Серія: Сільськогосподарські науки.-
Педагогічний досвід. 2024.- № 1 – К.: “НЕНЦ”, 139с.**

Друкується за ухвалою педагогічної ради Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (протокол № 2 від 30 квітня 2024 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Бех І.Д.	академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор
Биковська О.В.	доктор педагогічних наук, професор
Вербицький В.В.	доктор педагогічних наук, професор (головний редактор)
Бордюг Н.С.	доктор педагогічних наук, професор
Драган О.А.	завідувач відділу методичної роботи (заступник головного редактора)
Кацурак В.П.	заступник директора з навчально-виховної роботи Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді
Корнієнко А.В.	кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Костенко С.О.	доктор біологічних наук, професор
Лещенко М. П.	доктор педагогічних наук, професор
Леус Ю. В.	кандидат біологічних наук
Марушкевич А.А.	доктор педагогічних наук, професор
Мачуський В.В.	кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Медведева Т.В.	кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник
Педан Ю.Ф.	директор Комунального закладу освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” Дніпропетровської обласної ради

Первушевська І.О.	Заслужений працівник освіти України
Петрочко Ж.В.	доктор педагогічних наук, професор
Пустовіт Г.П.	доктор педагогічних наук, професор
Редіна В.А.	кандидат педагогічних наук

Статті подано в авторській редакції

УДК 37.015:159.9:57 (477-25)(06)

ББК 74.03 (4Укр)

© НЕНЦ, 2023

Зміст

Серія: Педагогічні науки

Василь ШУБЧИНСЬКИЙ

Юлія МЕНАФОВА

Тенденції сталого розвитку позашкільної освіти в умовах євроінтеграції 4

Максим КВІТКО

Значення та потенціал навчально-дослідної ділянки

в умовах сучасного розвитку позашкільної освіти.....13

Серія: Сільськогосподарські науки

Вікторія ВАСИЛЕВСЬКА

Корисні властивості

стевії.....24

Педагогічний досвід

Людмила ГАЙДАЧЕНКО

Розвиток цифрової компетентності в умовах інноваційного

розвитку освітнього середовища закладу позашкільної

освіти в рамках міжнародної науково-освітньої програми Globe.....30

Інна ВЛАСЮК

Сучасні підходи до організації екологічної освіти

на прикладі комунального закладу «Станція юних натуралістів»

Рівненської обласної ради.....37

Валентина ОСТАПЧУК

Організація освітнього процесу закладу позашкільної освіти

в умовах сучасних викликів.....74

Сергій МЕРЦАЛОВ

Трудове виховання в закладах позашкільної освіти

у сучасних економічних умовах.....114

Серія: Педагогічні науки

УДК 37.013.42:374

ТЕНДЕНЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В. Д. Шубчинський Донецький обласний еколого-натуралістичний центр,
завідувач відділу екології та природоохоронної роботи,

e-mail: shubvd1902@gmail.com

Ю В. Менафова, к.х.н., доцент кафедри хімії та охорони праці Донбаської
державної машинобудівної академії, методист Донецького обласного еколого-
натуралістичного центру

e-mail: menafova.yulia@gmail.com

Стаття підкреслює тенденції сталого розвитку позашкільної освіти України. Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя, і освітня галузь теж зазнає значних змін, у тому числі, щодо тенденцій свого розвитку. У статті показано, що у цей непростий час заклади позашкільної освіти мають стати осередками, які дають здобувачам освіти змогу отримувати не лише знання та практичні вміння, а й психолого-педагогічну підтримку, відчуття приналежності до спільноти. Тому доцільно використовувати всі наявні форми й методи взаємодії між учасниками освітнього процесу відповідно до конкретної ситуації; володіти навичками організації та проведення онлайн-заходів; розвивати комунікацію з учасниками не тільки освітнього простору країни, а і Європейського Союзу.

Ключові слова: сталий розвиток; заклад позашкільної освіти (ЗПО); воєнний стан; Європейський Союз (ЄС); діджиталізація; глобалізація.

Від початку військового вторгнення росії в Україну позашкільна освіта забезпечує психологічну рівновагу та організацію змістовного дозвілля

здобувачів освіти в позаурочний час, сприяє розвитку творчих здібностей, розширює та поглиблює знання молодого покоління. Незважаючи на введення воєнного стану, заклади позашкільної освіти (ЗПО) активно працюють над створенням усіх можливих умов для здобуття позашкільної освіти дітьми життя яких ускладнила війна. Багато з них вимушено виїхали за кордон, а більшість до країн Європейського Союзу.

Головним замовником освітніх послуг у сфері позашкільної освіти є діти та їх родини. Задача громад і загалом українського суспільства надати замовнику той спектр послуг, який має задовольнити й замовника, і громаду, і державу в цілому. Для цього необхідно проаналізувати сьгоднішні тенденції розвитку позашкілля в умовах інтеграції до ЄС.

Необхідно враховувати зміни, які стосуються кожного окремого напрямку позашкільної освіти. Освітній процес показує, що акцент необхідно робити на діяльнісному навчанні, практичній складовій, що продемонструвала наша воєнна сучасність.

В еру діджиталізації нам потрібні цифрові застосунки, які можуть в режимі реального часу узагальнити інформацію про бажані напрями неформального навчання, певний бекграунд (здобутки тощо) дитини у формальному навчанні (школа, училище, університет), виявлені профорієнтаційною роботою схильності та прогнозування розвитку ринку праці в громаді, регіоні, Україні та Європейському Союзі. В цьому і є ключовий інтерес позашкілля, як сфери не тільки моральної безпеки учнівської молоді, а і соціальної, інформаційної та військової [1].

Сфера позашкільної освіти як різновид соціальної практики відчуває вплив культури, науки, економіки, політики і техніки в ході їхнього розвитку [2]. Особливо помітний вплив інтегральних політико-економічних, соціально-культурних і науково-технічних факторів, що виявляють себе у виді тенденцій.

1-ша тенденція глобалізація. Вона являє собою процес подолання відчуження як економіки будь-якої країни від світової економіки, так і життя окремої дитини від життя людського роду в цілому, тому характеризується процесами становлення і гармонізації багатомірного світу у всіх формах прояву, інформатизації суспільства, лібералізації світової економіки, взаємозалежності

економіки і безпеки всіх країн. Втягування економіки будь-якої країни у світове господарство являє собою важливий, але не єдиний елемент цього процесу. Не менш важливе усвідомлення це почуття причетності життя і діяльності всіх людей і народів на Землі.

Особливий інтерес викликає глобальна інформатизація суспільства, що ініціює формування інформаційно-комунікативного середовища, роблячи доступною інформацію будь-якого виду для кожного. Забезпечується така можливість засобами інформаційних технологій, завдяки яким молоде покоління здобуває, аналізує та працює з будь-якою інформацією, творчо застосовує її в житті, навчанні і професійній діяльності. Такий процес пошуку і створення нових знань ініціює розробку високих технологій та долучення сучасної людини до вільного доступу і роботи з будь-якою інформацією. А широка комунікація в Глобальній мережі підсилює роль позашкільної освіти. Вона, педагогічними засобами, через освоєння і застосування інформаційних технологій в освітньому просторі збільшує можливості роботи з навчальною, науковою чи професійною інформацією.

2-а тенденція відкритість. Становлення відкритого суспільства зв'язують із процесами масової соціальної і міжкультурної комунікації, відкритості новому знанню і новим технологіям, новим умовам життя і діяльності, новим способам спілкування і засобам реалізації творчого потенціалу. Така відкритість на планетарному рівні приводить до діалогічних форм відносин західної і східної цивілізації, можливості вільного розвитку і вільного вибору будь-якої форми самореалізації в рамках конкретної культури (релігійної, етнічної й ін.), що вимагає активного застосування в освітній практиці й освоєння діалогічних і комунікативних технологій.

Оптимальний спосіб оволодіння будь-якими, у тому числі, соціальними і комунікативними технологіями, забезпечується системою позашкільної освіти. Звідси загострюється потреба в розробці нових соціальних і комунікативних технологій і активному їхньому застосуванні в широкій освітній практиці.

3-я тенденція невизначеність. Сучасні умови життя кожної людини характеризуються як умови невизначеності, що стимулюють до прийняття самостійних рішень, вибору навчальної стратегії і стратегії поведінки, способу

життя, розумінню своїх можливостей і способів реалізації себе в цьому світі. Ситуація невизначеності жадає від молодого покоління життєвого, особистого і професійного самовизначення, уміння вирішувати соціальні і професійні проблеми, прагнення і бажання підвищувати рівень своєї освіти і професіоналізму протягом усього життя. Така самоосвіта зараз потреба глобальної інноваційної економіки. Щоб підготувати молоде покоління до ринку праці, у процесі освіти необхідно створювати умови для того, щоб молоді люди оволоділи технологіями самоорганізації і самопрезентації, вибору і прийняття рішень, розвитку критичного і діагностичного мислення.

Позашкільна освіта стає могутнім фактором зміни всього суспільства й окремої людини, що забезпечує його високу мобільність і, разом з тим, інтеграцію в різні соціальні групи, сприяючи оволодінню і розвитку інформаційних, соціальних, комунікативних технологій, активному розвитку особистісних компетентностей.

Сьогодні заклади позашкільної освіти поставлені перед необхідністю забезпечення високої якості освітніх результатів без особливих фінансових вкладень з боку держави за рахунок пошуку внутрішніх резервів самої системи, а це можливо при активному впровадженні сучасних методів і технологій.

Пошук нових технологій зв'язаний з появою в освітніх установах сучасної техніки для роботи з навчальною і науковою інформацією (комп'ютери, Інтернет, мультимедійна, аудіо-, відеотехніка) і необхідністю ефективно і доцільно її використовувати. І важливе помітне ускладнення не тільки освітніх задач, але і вимог до інтенсифікації і якості праці керівників гуртків. Підсилюється потреба в збагаченні арсеналу технологій проведення занять, контролю й оцінки навчальних досягнень, організації самостійної діяльності і проведення консультацій, спілкування під час навчального заняття, технологій розробки нових комплексів і підручників.

Необхідно розвивати багаторівневу модель навчання та реалізацію модульного підходу. Це різко змінює характер, час і спрямованість взаємодії керівника гуртка з вихованцями, вихованців з навчальною і науковою інформацією та з іншими суб'єктами освітнього простору.

Оптимізація процесу реформування сучасної позашкільної освіти зв'язана з відновленням програмно-технологічного забезпечення, що спирається на нові інформаційні та соціальні й освітні технології. Такий фундамент розвиває мотивований пошук нових можливостей закладів позашкільної освіти у підготовці молодого покоління до самостійного життя і діяльності, його професійному й особистому розвитку.

Значимість проблеми формування інноваційного, інформаційного, комунікативного, полікультурного, екологічно доцільного, гуманітарного середовища засобами сучасних технологій полягає в тому, що таке середовище виступає інтегруючим фактором всіх аспектів організації освітнього простору. Синергія тенденцій сталого розвитку позашкільної освіти може досягти наступних результатів:

- підвищити якість освітнього простору, зробити навчання і спілкування комфортним. За рахунок засвоєння більшої кількості інформації в одиницю часу підвищується ефективність та самоорганізація освітньої діяльності, змінюється позиція всіх суб'єктів підвищується міра відповідальності за освітні результати і процеси їхнього досягнення.
- моделювати більш ефективний освітній простір, знизити навантаження на керівника гуртка та його вихованців, дозволяє оптимізувати ресурси закладу, скорочує час на репродуктивні види роботи;
- об'єднувати рівень загальної культури молодого покоління в роботі з інформацією, технікою і людьми, над собою, роблячи його успішним і толерантним в житті і професії. Володіння загальними компетенціями (навчальними, соціальними, комунікативними, особистими) підвищує готовність навчатись протягом всього життя, освоювати нові професії, уміти співвідносити власні інтереси й інтереси різних соціальних груп та співробітничати з ними. Організовувати не тільки свою власну діяльність, керувати самим собою, власним життям, але і бути успішним у спільній діяльності;
- формувати високоморальних, духовно розвинутих і готових до інновацій в нестабільних і швидко мінливих умовах із проявом ініціативи і творчості;
- розвивати гуманістичні пріоритети в освітніх цілях, а саме:

- професійну компетентність особистості майбутнього громадянина;
- реалізовувати і засвоювати державні освітні стандарти, у тому числі, Європейського Союзу [3].

Важливим завданням позашкільної освіти постає об'єднання зусиль держави та громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації здобувачів освіти і створення безпечного освітнього середовища. Держава має надати весь можливий інструментарій для розвитку позашкільної освіти від освітньої субвенції в перші повоєнні роки в регіонах, які зазнали людських і матеріальних втрат, до легалізації різних форм матеріального заохочення освітян в залежності від спроможності громади підвищуючі коефіцієнти, дотації на здобуття освіти у гуртку за вибором дитини та батьків.

Євроінтеграція у галузі освіти має і повинна відбуватись за умови фінансової автономії сприяти повоєнній відбудові можуть європейські партнери у фінансовому вимірі, а також громади України, що за умов побратимства та добросусідства можуть допомогти.

Список використаних джерел

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: наук.-метод. зб. / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ– Чернівці: Букрек, 2022. 140 с.

2. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта та виховання в Україні у векторах сучасного розвитку / Г. П. Пустовіт // [Освіта та педагогічна наука](#). 2013. № 3. С. 5-10.

3. Боднарчук Т. Модель єдиного цифрового ринку: позитиви європейського досвіду //Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 22. 714 с С. 191- 193.

References

1. Osvita Ukrainy v umovakh vojennoho stanu. Innovacijna ta projektna dijalnistj: nauk.-metod. zb. / za zagh. red. S. M. Shkarleta. Kyjiv– Chernivci: Bukrek, 2022. 140 s.
2. Pustovit Gh. P. Pozashkiljna osvita ta vykhovannja v Ukraini u vektorakh suchasnogo rozvytku / Gh. P. Pustovit // Osvita ta pedagoghichna nauka. – 2013. – # 3. – S. 5-10.
3. Bodnarchuk T. Modelj jedynogo cyfrovogo rynku: pozytyvy jevropskogo dosvidu //Naukovi praci Kam'janecj-Podiljskogo nacionaljnogo universytetu imeni Ivana Oghijenka: zbirnyk za pidsumkamy zvitnoji naukovoji konferenciji vykladachiv, doktorantiv i aspirantiv. [Elektronnyj resurs]. Kam'janecj-Podiljskij: Kam'janecj-Podiljskij nacionaljnij universytet imeni Ivana Oghijenka, 2023. Vyp. 22. 714 s – S. 191- 193.

TRENDS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF OUT- OF- SCHOOL EDUCATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

V. D. Shubchynskyi Donetsk Regional Ecological and Naturalistic Center, Head of the Department of Ecology and Nature Conservation, e-mail: shubvd1902@gmail.com

Yu. V. Menafova, candidate of science, associate professor of the Department of Chemistry and Occupational Safety of the Donbas State Machine-Building Academy, methodologist of the Donetsk Regional Ecological and Naturalistic Center, e-mail: menafova.yulia@gmail.com

The article emphasizes the trends of sustainable development of extracurricular education in Ukraine. The introduction of martial law in Ukraine affects all spheres of human life, and the educational sector is also undergoing significant changes, including in terms of its development trends. The article shows that in these difficult times, after-

school education institutions should become centers that allow students to acquire not only knowledge and practical skills, but also psychological and pedagogical support, a sense of belonging to the community. Therefore, it is advisable to use all available forms and methods of interaction between the participants of the educational process in accordance with the specific situation; have skills in organizing and conducting online events; to develop communication with the participants not only of the educational space of the country, but also of the European Union.

Keywords: sustainable development; institution of extra-curricular education (ZPO); martial law; European Union (EU); digitization; globalization

ЗНАЧЕННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ**ДІЛЯНКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

М. О. Квітко, викладач кафедри Зоології та методики навчання біології, Криворізького державного педагогічного університету, керівник гуртка КПНЗ «ДЦЮТ «Гармонія» КМР.

e-mail: kvitko.max@gmail.com

В роботі актуалізоване питання ролі навчально-дослідної дослідної ділянки як інструменту виховання вихованців гуртків в навчальних закладах позашкільної освіти. Матеріали статті представляють аспекти роботи вихованців на пришкільній-дослідній ділянці в умовах сучасного розвитку позашкільної освіти України. Наведено статистичні дані стосовно відношення вихованців гуртків до роботи з природнім матеріалом, окреслено наявні проблеми галузі позашкільної освіти стосовно природничого напрямку та натуралістичних досліджень.

Стаття містить приклади з діяльності закладів позашкільної освіти щодо реалізації актуальних проєктів, а також матеріали дослідження лабораторії позашкільної освіти. На нашу думку зміст виховання екологічних гуртків позашкільної освіти має бути спрямований на становлення світогляду, виховання патріотичних почуттів особистості; коротко представлено виховний та соціально-педагогічний потенціал позашкільної освіти.

Ключові слова: дослідницька робота, навчально-дослідна ділянка позашкільна освіта; цінності; виховний та соціально-педагогічний потенціал позашкільної освіти.

Проблема екологічної освіти підростаючих поколінь, пов'язана із збереженням навколишнього середовища та природоохоронною роботою, завжди була актуальною у педагогічній науці. Здійснення природоохоронної роботи в позашкільній умові є невід'ємною складовою екологічної освіти молоді [1-4].

Науковці запевняють, що природоохоронна робота починається із взаємодії з природою в тому соціальному мікросередовищі, в якому

перебуває учень, де розповідають про навколишній світ з позиції любові та дбайливого ставлення. Природоохоронна робота є комплексом активних практичних заходів та відповідних дій, спрямованих на збереження,

відтворення та охорону навколишнього природного середовища Криворізького району, які здійснюються упродовж ознайомлення дитини з природою рідного краю й мають відчутні результати впродовж всього наступного дорослого життя [5].

Навчально-дослідна ділянка (далі НДД) закладу позашкільної освіти в промисловому місті Кривий Ріг КПНЗ «ДЦЮТ «Гармонія» КМР є базою проведення лабораторних та практичних занять, організації позакласної юннатівської, дослідницької, природоохоронної роботи. Дослідницька роботає традиційним і завжди новим засобом розвитку пошуково-пізнавальної активності вихованців гуртка Екологічного краєзнавства, а також поглиблення знань, удосконалення умінь і навичок, розширення кругозору, формування екологічного світогляду.

Дослідництво на базі гуртка Екологічного краєзнавства дає змогу комбінувати різноманітні операції, підходи, спрямовані на організацію пошукової діяльності вихованців гуртка позашкільної освіти, допомагає керівнику гуртка краще пізнати інтереси своїх вихованців, розкрити їхню різнобічність уподобань, спрямувати їхню професійну орієнтацію.

Мета роботи – обґрунтувати впровадження проектної діяльності на навчально-дослідних ділянках в природознавчій галузі позанавчальних закладів освіти в сучасних умовах навчання.

Методи дослідження: аналітичний – дослідження сучасних фахових джерел з наукових досліджень за визначеною проблемою, проведення тестових опитувань вихованців гуртків природничого спрямування м. Кривого Рогу, опрацювання навчально-методичних матеріалів закладів позашкільної освіти, оцінка досвіду роботи керівників гуртків і вчителів у регіонах Дніпропетровської області [3, 4, 5].

З метою виявлення наявних рівнів знань з біології і екології у вихованців гуртка Екологічного спрямування КПНЗ «ДЦЮТ «Гармонія» КМР в місті Кривий Ріг було проведено формуючий та констатувальний етапи експерименту. Визначені етапи експерименту проводилися серед 50 вихованців різних вікових груп, зокрема 32 вихованця віком 17-18 років, 18 вихованців віком 15-17 років.

Нами було розроблено критерії рівнів знань вихованців з біології і екології: дуже високий, високий, середній, низький, дуже низький. На початку експерименту вихованцям було запропоновано пройти анкетування з метою попереднього виявлення наявного рівня знань. Анкета містила 10 запитань у тестовій формі. Завдання вихованці виконували в дистанційному форматі. Для того, щоб визначити у вихованців рівні знань з біології і екології, а зокрема з теми «Екологічне краєзнавство» «Екологія рідного

краю», нами було розроблено умовну шкалу балів. Так, 1 бал ставили у випадку, коли учень давав повну відповідь на запитання та 0 балів – у разі невірної відповіді або за відсутності відповіді.

До наукової і дослідницької роботи вихованців включали такі розділи: планування території навчально-дослідної ділянки (розміщення відділів, сівозмін, їх площа, розподіл території між групами), зміст і організація роботи (перелік рослин, які вирощуються на ділянці, безхребетних тварин, тематика спостережень та дослідів, розподіл дослідів між групами) [5].

Наукова-дослідницька робота на навчально-дослідній земельній ділянці КПНЗ «ЦДЮТ «Гармонія» КМР сприяє розвитку природоохоронної роботи в гуртках екологічного спрямування м. Кривого Рогу та може принести великі плоди в разі її правильної організації. Навчально-дослідна земельна ділянка - база дослідної роботи гуртківців. Тут вони закріплюють, розширюють і заглиблюють знання з біології, отримані в класі, пізнають рослинні організми, опановують методи управління ростом і розвитком рослин, набувають умінь і навичок вирощування рослин, залучаються до колективної праці. У відвідувачів гуртка виховується відповідальність за доручену справу, вони звикаються почате діло завжди доводити до кінця. Особливістю діяльності гуртківців КПНЗ «ЦДЮТ «Гармонія» КМР екологічного спрямування на навчально-дослідній земельній ділянці є суб'єктивне відкриття ними нових знань на основі актуалізації попередньо набутих знань. Схильність дітей та підлітків до дослідницької роботи дуже індивідуальна. Вона проявляється у певних аналітичних здібностях, спостережливості, особливостях пам'яті, уваги, фантазії, працьовитості, вольових зусиль [6]. Для роботи на ділянці з учнів кожного класу формуються ланки.

Складається план дослідної роботи на ділянці, розміщення дослідних ділянок для роботи по класах, графік роботи в літній період. План роботи на навчально-дослідній земельній ділянці, як складова частина плану навчально-виховної роботи гуртківців КПНЗ «ЦДЮТ «Гармонія» КМР екологічного спрямування, розглядається на педагогічній раді і затверджується директором школи.

Робота вихованців на навчально-дослідній ділянці організовується відповідно до плану, що є складовою частиною навчально-виховної роботи гуртка Екологічного краєзнавства та Екології рідного краю у Криворізькому районі Дніпропетровської області. Основними напрямками діяльності вихованців на території науково-дослідної ділянки закладу позашкільної

освіти є: вирощування рослин і тварин (безхребетних тварин, комах, а також птахів), спостереження за їх ростом і розвитком, проведення еколого-натуралістичних дослідів Криворіжжя згідно з програмою гурткових занять природознавства, фенології, метеорології та біології.

При проведенні дослідів на території навчально-дослідної ділянки КПНЗ «ДЦЮТ «Гармонія» КМР у місті Кривий Ріг вихованці дотримувалися певних вимог: повторюваність дослідів повинна бути не менш ніж триразовою (більш чіткі результати досягаються при чотирьохразовим повторенням); насінневий та посадковий матеріал повинен відповідати стандарту, повинен бути доброякісним та мати однорідний вигляд, за винятком тих випадків коли замату ставиться дослідження різного за якістю насіння; догляд, урахування та спостереження за рослинами на всіх ділянках (дослідних і контрольних) повинні бути однакові [7]. Всі агротехнічні обробки проводилися в один той самий день. Рекомендується на всіх ділянках, відведених під дослід через деякий час проводити хімічний аналіз ґрунту і в зв'язку із цього результатами вносить зміни до варіантів проведення досвідів. Обов'язково необхідно проводити спостереження та дослідження над дослідною та контрольною ділянкою. Це дасть змогу встановити ступінь впливу дослідних умов на життєдіяльність рослин, а якщо знадобиться пояснити невдачу, причини загибелі рослин. Спостереження бувають різноманітні: агробіологічні, агрофізичні, екологічні, економічні та інші. При агробіологічних спостереженнях та дослідженнях проводять фенологічні спостереження та біометричні виміри, відмічають кількість рослин вражених шкідниками, слідкують за зимівлею рослин та змінами їх кореневої системи згідно фаз росту, виявляють ступінь засміченості насінням інвазивних видів, складають карти засміченості ділянки, ведуть облік окремих агресивних рудералів. Агрофізичні дослідження мають на увазі визначення агрегатного стану ґрунту, її вологості, проведення метеорологічних спостережень [7]. В агрохімічних дослідженнях вичислюють кислотність ґрунту, вміст в ньому калію, азоту, фосфору, визначають за зовнішнім виглядом рослин.

Першим етапом в організації роботи навчально-дослідницької ділянки, було залучення дітей до складання схеми ділянки. Зміст такої роботи визначався робочими групами-ланками. Діти самостійно об'єднувались в невеликі угруповання за інтересом. Складається маленький колектив, який вирішує одну творчу задачу та відповідає за її результати. Кожна ланка розробляла свій план-схему навчально-дослідної ділянки, тематику перспективних та короткотривалих дослідів. Кінцевим результатом такої

діяльності став загальний генеральний план дослідної ділянки з постійними відділками, який урахував побажання всіх членів гуртка. Істотною частиною роботи на ділянці є перенесення його на землю. Для цього весною у кожному відділку керівники гуртка уточнили план висадки рослин. Ланка повинна також визначити у масштабі ділянки кількість добрив, насіння і робочих днів [7]. Програмою роботи гуртка передбачається робота як групи дослідників так і кожного з членів гуртка за обраною темою, пов'язаною з вирощуванням певних рослин на окремій ділянці, починаючи з обробки ґрунту і закінчуючи збиранням статистичних результатів. Щоб охопити всю різноманітність дослідів кожна ланка вибирає свою тематику. Але якщо дитину цікавить якась конкретна тема і реально можна вивчити її при роботі на нашій ділянці то обов'язково включаємо цю тему до плану роботи гуртка [7].

Навчально-дослідні роботи є набуттям умінь і знань, необхідних для виконання в майбутньому самостійного дослідження. Дослідні роботи мають на увазі велику самостійність учнів як під час вибору методик, так і під час обробки зібраного матеріалу. Звичайно, такі роботи виконуються зацікавленими юними вихованцями 2 і 3 року навчання, що вже мають досвід дослідної діяльності, а керівник виконує роль консультанта і за необхідності допомагає на різних етапах. Навчально-дослідна діяльність передбачає в першу чергу виконання робіт, що відрізняються різними методиками виконання, способами збирання, обробки і аналізу одержаного матеріалу. Вона направлена на вироблення умінь узагальнювати дані й формулювати результати [8].

Під час проведення дослідів був введений журнал спостережень, щоденників дослідів. Це допомогало в подальшому провести аналіз зробленої роботи, виявити ефективність того чи іншого агроприйома, навчальну цінність досліджень. На роботи, що проводилися під відкритим небом, на навчально-дослідній ділянці юні дослідники записували звіти з малюнками, фотографіями, гербаріями. Проте вони могли зробити їх більш поглибленими, наблизитися до наукових.

На підсумковому етапі навчально-дослідної роботи юним дослідникам було запропоновано зробити висновки щодо результатів дослідів на групових ділянках, яка була зазначені на початку дослідницького експерименту. Етап рефлексії закінчився заповненням анкети. Захід завершили тестуванням, де містилися запитання щодо раціонального користування природними ресурсами. Після статистичної обробки даних ми отримали наступні результати, які виділені у таблицю 1.:

Таблиця 1.

Результати зрізу знань вихованців гуртка Екологічного краєзнавства (формуючий і констатуючий експеримент)

Група	Рівень динаміки знань вихованців									
	Дуже Низький		Низький		Середній		Високий		Дуже високий	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕК	0	0	1	4,51	8	35,23	11	41,89	6	19,54
КК	0	0	4	11,65	16	61,03	5	16,87	4	11,97

ЕК - Експериментальна група, що проходила навчання на дослідних ділянках, КК – Контрольна група школярів, що займалися дистанційно і не відвідували заняття на дослідницькій ділянці.

Таким чином, за результатами формуючого експерименту вихованці гуртка Екологічного краєзнавства експериментальної групи (ЕК), що проходили навчання на дослідній ділянці мають 19,54% та 11,97% дуже високого рівня знань контрольної групи вихованців констатуючого експерименту, які відвідували заняття тільки дистанційно. Це учні, які мають високий рівень теоретичних знань але не мають досвіду практичного застосування.

Отже, науково-дослідницька робота на земельні ділянці не лише сприяє розвитку природоохоронної роботи в позашкільних закладах освіти та може бути корисною в разі її правильної організації але й дає можливість навчити проявляти творчість у праці з дітьми різного віку, набувати уміння наукової співпраці та спілкування у дитячому колективі. Праця на науково-дослідній ділянці допомагає систематично розвивати у вихованців естетичні почуття до природи рідного краю і до екологічних проблем Криворіжжя. Чітке планування пошукових роботи на ділянці, доглядові роботи за деревною рослинністю ендемічних місцевих видів Степового Придніпров'я, фіксація інвазивних видів кущів та деревної рослинності сприяє формуванню наукового світогляду молоді, що відобразилося у результатах анкетування експериментальної групи.

Важливе педагогічне значення має свідоме поняття дітьми необхідності вивчення та вирощування деревних рослин та кущів різних сортів адаптованих для умов своєї місцевості тому, що проведення дослідів веде до накопичення фактів про фізіологічний стан рослин Криворіжжя та способів покращення умов їхнього існування. Якщо зацікавити заклад позашкільної освіти та молодь можливістю експериментувати з вирощуванням екзотичних

сортів кущів або деревних порід, перспективами дослідження особливостей росту, то дослідницька робота вихованців гуртка Екологічного краєзнавства підніметься до глибшого розуміння селекційних механізмів сортоутворення. Перспективним на наш погляд є робота з дослідями, що проводяться над кущеві плодово-ягідними культурами.

Список використаних джерел

1. Берека В.Є. Соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Україні (1957 -2000 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2001. – 24 с.
2. Шулдик В.І. Навчально-польова практика з методики біології: Навч.-метод. посібник. Вид. 2-е, змін. й доп. - Умань: ПП Жовтий, 2013. – 244 с.
3. Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022- 2023 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 27.07.2022 № 1/8507-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnoyi-diyalnostiv-zakladah-pozashkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci>
4. Науменко Р.А. Позашкільна освіта в Україні та в країнах Європи: порівняльний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/GALUZEVE%5C06nraepa.pdf>
- 5 «Про затвердження Положення про куточок живої природизагальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів» - наказ міністерства освіти і науки України № 456 від 09.08.2002 р.
6. Шулдик В.І. Методика організації натуралістичної роботи школярів / В.І. Шулдик // Умань.: ПП Жовтий, 2011. – 236с.
7. Навчально - дослідна ділянка як засіб формування наукової компетентності вихованців системи екологічного виховання : Навч.-метод. посібник. Укладач: Степанюк Н. Б. Кривий Ріг, 2018. [Електронний ресурс] / Освітні проект: На урок – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-navchalno---doslidna-dilyanka-yak-zasib-formuvannya-naukovo-kompetentnosti-vihovanciv-sistemi-ekologichnogo-vihovannya-8425.html>
8. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. Збірник наукових праць. Випуск 2. – К.: Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. – 276 с.

References

1. Bereka V. E. (2021). *Sotsial'no-pedahohichni osnovy rozvytku*

pozashkil'noyi osvity v Ukrayini (1957 -2000 rr.) [Socio-pedagogical

foundations of the development of extracurricular education in Ukraine (1957-2000)]. Kyiv,

2. Shuldyk V.I. (2013). *Navchal'no-pol'ova praktyka z metodyky biolohiyi* [Educational and field practice in the methodology of biology]. Uman.
3. *Pro orhanizatsiyu osvitynoy diyal'nosti v zakladakh pozashkil'noyi osvity u 2022-2023 navchal'nomu rotsi : lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 27.07.2022 № 1/8507-22*. [On the organization of educational activities in out-of-school education institutions in the 2022-2023 academic year: letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 27, 2022 No. 1/8507-22]. Available to: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnoyi-diyalnostiv-zakladah-pozashkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci>
4. Naumenko R.A. (2023). *Pozashkil'na osvita v Ukrayini ta v krayinakh Yevropy: porivnyal'nyy aspekt* [Extracurricular education in Ukraine and in European countries: a comparative aspect]. Available to: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/GALUZEVE%5C06nraepa.pdf>
5. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro kutochok zhyvoyi pryrody zahal'noosvitnikh i pozashkil'nykh navchal'nykh zakladiv» - nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny № 456 vid 09.08.2002 r.* [On the approval of the Regulation on the living nature corner of general education and extra-curricular educational institutions" - order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] No. 456 dated 09.08.2002.
6. Shuldyk V.I. (2011). *Metodyka orhanizatsiyi naturalistychnoyi roboty shkolyariv* [Methods of organizing schoolchildren's naturalistic work]. Uman':
7. Stepanyuk N. B. (2018). *Navchal'no - doslidna dilyanka yak zasib formuvannya naukovoyi kompetentnosti vykhovantsiv systemy ekolohichnoho vykhovannya* [Educational - research area as a means of forming the scientific competence of pupils of the ecological education system] Kryvyi Rih, Available to: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-navchalno---doslidna-dilyanka-yak-zasib-formuvannya-naukovo-kompetentnosti-vihovanciv-sistemi-ekologichnogo-vihovannya-8425.html>
8. *Navchannya i vykhovannya obdarovanoyi dytyny: teoriya ta praktyka. Zbirnyk naukovykh prats'* [Education and upbringing of a gifted child: theory and practice]. (2009). Kyiv

The Significance and Potential of the Educational and Research Area in Out-Of-School Education Classes in the Modern Conditions of the Country's Development

Kvitko Maksym, graduate student of the Department of Plant Introduction and Acclimatization, Faculty of Biology and Ecology of the Dnipropetrovsk National University named after Olesya Honchara, lecturer of the Department of Zoology and Methods of Teaching Biology, Kryvyi Rih State

Pedagogical University, circle head of KPNS "DCUT "Harmony" of the KMR.

e-mail: kvitko.max@gmail.com

In the paper, the question of the role of the educational and research experimental area as a tool for educating circle students in educational institutions of extracurricular education is updated. The materials of the article represent aspects of the work of pupils at the pre-school experimental site in the conditions of the modern development of extracurricular education in Ukraine. Statistical data on the attitude of the pupils of the groups to work with natural material are given, and the existing problems of the field of extracurricular education in relation to the natural direction and naturalistic research are outlined.

The article contains examples of the activities of out-of-school education institutions regarding the implementation of current projects, as well as research materials of the out-of-school education laboratory. In our opinion, the content of the education of environmental circles of extracurricular education should be aimed at the formation of a worldview, the education of patriotic feelings of the individual; educational and socio-pedagogical potential of extracurricular education is briefly presented.

Key words: *research work, educational and research area, extracurricular education; values; educational and socio-pedagogical potential of extracurricular education.*

Сільськогосподарські науки

УДК 57.084.1

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ СТЕВІЇ

В. В. Василевська,

викладач біології і екології

Державний професійно – технічний навчальний заклад

«Полтавське вище професійне училище

імені А.О. Чепіги»

vasylevska.viktoria75@gmail.com

Анотація. У статті розкриваються унікальні властивості і перспективи використання стевії, як природного замітника цукру. Розглядаються особливості застосування стевії у здоровому харчуванні. Експериментальні дані дали змогу визначити динаміку змін показників крові. Доведено, що лікувальні властивості стевії, кардіотонічний та антигіпертензивний ефекти, визначають перспективність використання в комплексному лікуванні гіпертонічної хвороби I ступеню.

Ключові слова: стевія; цукрозамінник; діабет, стевіозид; глюкоза; дитерпенові глікозиди.

Цукор як продукт харчування має багатовікову історію, проте масове поширення він отримав не так давно, всього-то років двісті тому. Останні роки п'ятдесят споживання цукру потроїлося, і все частіше лунають голоси про його шкоду. Американські дієтологи запевняють, що цукор настільки шкідливий, що необхідно вводити податок на його виробництво і вживання, порівнявши до алкоголю і тютюну. Можливо, такі радикальні заходи надмірні, проте вже немає ніякого сумніву, що надмірне споживання цукру негативно впливає на здоров'я, викликаючи багато захворювань, такі як гіпертонія, цукровий діабет

та ожиріння. Так саме є дані, що надлишок цукру змінює гормональний фон людини, впливаючи навіть на його репродуктивну функцію. Враховуючи, що більшість продуктів харчування, які вживає в їжу сучасна міська людина, має у своєму складі цукор, в тому числі прихований, всі ми - в групі ризику по розвитку цих захворювань.

Наука не стоїть на місці, і на зміну шкідливому цукру прийшли його замітники, що широко використовуються в дієтичному харчуванні, особливо у людей, хворих на цукровий діабет. Серед останніх особливою популярністю користується природний цукрозамінник, який не тільки не шкідливий для організму, але і допомагає впоратися з низкою проблем.[4]. Мова йде про стевію, яка є не просто рослинний заміником цукру, а й містить речовини необхідні для виробництва гормонів. У складі її також різні мінеральні сполуки, вітаміни, ефірні олії, амінокислоти, пектини. [1].

По результатам дослідження токсичних речовин стевіозид був нетоксичним і визнаний одним з найбезпечніших. У цих дослідженнях використовувалися різні лабораторні тварини. Жодних основних протипоказань, попереджень або побічних реакцій не було задокументовано.

Також численними дослідженнями були доведені сильні бактерицидні, протигрибкові, антистресові властивості стевії, довівши, що систематичне вживання стевії в їжу затримує розвиток процесів старіння, нормалізує ендокринні порушення, зміцнює серцево-судинну систему, виявляє протикарієсну дію, нормалізує цукор й холестерин в крові тощо. Цікаво знати: після 10-ти річного застосування стевії в Японії, рослину було оголошено національною цінністю і введено окремим параграфом в програму порятунку нації [5].

Діабет II типу є найбільш поширеною формою діабету, що становить близько 90% від усіх випадків діабету у світі. Поширеність ЦД у XXI ст. набула характеру епідемії. На сьогодні кількість уражених ним становить 415 мільйонів людей по всьому світі, що спричиняє величезне навантаження на

глобальні системи охорони здоров'я. Вже будучи серйозною глобальною пандемією, у діабета є потенціал до зростання. За попередніми прогнозами число хворих на цукровий діабет збільшиться до 642 мільйонів людей до 2040 року.

Основним компонентом стевії, що надає низькокалорійної здатності готовому продукту, є суміш дитерпенових глікозидів [2], які мають різну ступінь солодкості та частку формування солодкуватого смаку готового продукту. Ступінь солодкості дитерпенових глікозидів (<http://www.irbis-nbuv.gov.ua>) [6] наведені у табл. 1.

Таблиця 1 - Ступінь солодкості дитерпенових глікозидів

Глікозид	Ступінь солодкості, од. ум. солодкості	Частка, %
Стевіозид	150-300	60
Ребаудиозид А	250-400	25
Ребаудиозид Д	250-450	
Ребаудиозид В	300-350	15
Ребаудиозид С	50-120	
Ребаудиозид Е	150-300	
Ребаузид	100-120	
Стевіолбіозид	100-125	
Дулькозид А	50-120	

Експериментальні дані дали змогу вважати стевію перспективним засобом при легких і середній формах цукрового діабету II типу [3].

Дані дослідження впливу відвару стевії на рівень глюкози в крові відображені у рис. 1.

Рисунок 1 - Дані дослідження впливу відвару стевії на рівень глюкози в крові

Аналізуючи графік, можна дійти до висновку, що відвар стевії при застосуванні в комплексній терапії цукрового діабету II типу допомагає знизити рівень глюкози в крові майже на 30% завдяки заміщенню глюкози стевіозидом.

Дані дослідження по результатам аналізів крові на глікозильований гемоглобін, наведені у табл. 2, підтверджують позитивний цукрознижуючий ефект стевії.

Таблиця 2 - Результати аналізів крові на глікозильований гемоглобін

Показники	До застосування		Після застосування	
	основна	контрольна	основна	контрольна
глікозильований гемоглобін, ммоль/л	10,2-11,4	3,8-5,3	8,5-9,7	3,9-5,3

Для дослідження кардіотонічного ефекту була відібрана основна група з 12 чоловік, які хворіють на діабет II типу. Вік людей даної групи – від 37 до 60 років. Люди основної групи – це диспансерна група хворих на цукровий діабет II типу. Також була сформована контрольна група в кількості 7 чоловік. Вік людей контрольної групи – 22-50 років. Контрольна група не вживала препарати на основі стевії у своєму раціоні харчування.

Експериментальні дані дали змогу відзначити у учасників основної групи підвищення загального тонуусу організму та зменшення дратівливості і визначити результати динамічного моніторингу АТ і ЧСС.

Дані досліджень наведені у табл. 3.

Таблиця 3 - Результати динамічного моніторингу АТ і ЧСС

Показники	До застосування		Після застосування	
	основна	контрольна	основна	контрольна
ЧСС, ударів за хв.	80,6±7,4	74,5±6,3	77,1±3,3	75,1±5,5
Систолічний АТ, мм рт ст.	141,4±5,4	128,7±4,3	136,6±4,7	129,2±4,1
Діастолічний АТ, мм рт ст.	86,3±4,2	78,4±4,5	80,6±4,1	77,3±4,6

Експериментальні дані дали змогу визначити динаміку змін показників крові основної і контрольної груп та аналізів крові на глікозильований гемоглобін.

Дані досліджень про результати динамічного моніторингу показників крові наведені у табл. 4.

Таблиця 4 - Динаміка змін показників крові основної і контрольної груп

Показники	До застосування		Після застосування	
	основна	контрольна	основна	контрольна
Гемоглобін, г/л	133,4	133,4	132,4	134,4
Еритроцити	4,2 x 10 ¹² /л	4,35 x 10 ¹² /л	4,3 x 10 ¹² /л	4,27 x 10 ¹² /л
Лейкоцити	6,3 x 10 ⁹ /л	6,8 x 10 ⁹ /л	6,9 x 10 ⁹ /л	6,8 x 10 ⁹ /л
ШОЕ, мм/год	8,7	5,2	7,6	5,3

Дослідження показали, що стевіозид і екстракт стевії знижують середні показники кров'яного тиску, викликаючи розширення судин, знижуючи

загальну периферичну резистентність і підвищуючи діурез, зокрема, виділення натрію з сечею, що призводить до зменшення обсягу плазми.

Тривале використання стевіозиду дає позитивний вплив на функцію серцево-судинної системи: викликає кардіотонічний та антигіпертензивний ефекти, які залежать від часу і вимагають тривалого прийому. (<http://steviasun.eu/ua/steviyas.html>) [7].

Отже можна зробити висновок, що незважаючи на велику кількість замінників цукру, як штучних, так і натуральних, якість смаку та безпечність стевії можуть забезпечити їй почесне місце лідера у здоровому харчуванні людей хворих на цукровий діабет II типу, а її лікувальні властивості (кардіотонічний та антигіпертензивний ефекти) визначають перспективність використання в комплексному лікуванні гіпертонічної хвороби I ступеню.

Список використаних джерел

1. Нікітчина Т.І. Дослідження властивостей цукрозамінника із нетрадиційної сировини для дієтичних консервованих продуктів / Т.І. Нікітчина, Т.В. Столярова // Зб. наук. пр. ОДАХТ.– Вип.. 25. – Одеса, 2003. – С.32-34
2. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. <http://steviasun.eu/ua/steviyas.html>

**РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В РАМКАХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ GLOBE**

Л.П. Гайдаченко, заступник
директора з навчально-виховної
роботи

Комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради

Одним із головних завдань шкільної освіти в Україні, окреслених Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті є формування у дітей і молоді цілісної наукової картини світу і сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, практичних навичок, а також ключових компетентностей, зокрема цифрової компетентності. В умовах стрімкого розвитку українського суспільства, формування компетентностей сучасної людини, в рамках загальної соціальної діджиталізації, з'являються нові запити до якості підготовки гуртківців закладів позашкільної освіти.

Завданням сучасної освіти, враховуючи компетентнісний підхід, є гармонійний розвиток особистості дитини, яка повинна володіти всіма необхідними здібностями, знаннями, уміннями та навичками для комфортного життя в суспільстві та успішної самореалізації. Означене завдання вимагає модернізувати наявні освітні технології, методи та засоби навчання відповідно до вимог сучасності.

Аналіз базових компетентностей вихованця закладу позашкільної освіти дозволяє виокремити цифрову компетенцію як одну з найважливіших. Цифрова компетентність є синтезом технічних, особистісних і інтелектуальних знань,

умінь та навичок, необхідних для комфортного життя в цифровому світі через продуктивне застосування цифрових інструментів у досягненні поставленої мети. Зміст цифрової компетенції учня охоплює технічну грамотність та технічну безпеку, інформаційні та операційні вміння, навички, комунікацію в мережі Інтернет, а також споживацькі цифрові навички та вміння [4, с. 85].

Найбільш доцільними в процесі формування цифрової компетентності в умовах інноваційного розвитку освітнього середовища закладу позашкільної освіти є ряд методів та засобів навчання. Ефективним є електронне навчання, яке реалізується завдяки методам мультимедіа. Можливість формування цифрової компетентності забезпечується впровадженням в освітній процес методу проєктів, засобів мультимедійної презентації, використання веб-квестів, інтелект-карт, комп'ютерного моделювання.

Розвитку цифрової компетенції в закладі позашкільної освіти сприяє участь школярів у міжнародній науково-освітній програмі GLOBE – «Глобальне вивчення і спостереження з метою поліпшення довкілля».

Залишається актуальною проблема отримання наземних даних спостереження. Вчені вже протягом тривалого часу проводять дослідження умов навколишнього середовища Землі, щоб зрозуміти, яким чином ці умови формують єдину систему. Проте вони не можуть вивчати Землю лише в лабораторіях. Для цього необхідно постійно збирати екологічні дані з усього світу. Це завдання почасти виконують виведені на орбіту супутники, але, щоб отримати більш докладну інформацію, потрібні дослідження, які проводять на Землі люди [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що в Україні дослідження учнівської молоді за програмою GLOBE започатковано у 1999 році. 14-18 липня 2003 року в рамках конференції, присвяченої глобальному вивченню і спостереженню з метою поліпшення довкілля за програмою GLOBE, обговорювалися доповіді Координатора програми GLOBE в Україні та представника програми GLOBE Сполучених Штатів Америки.

Виступаючи протягом пленарного засідання, в результаті обміну думок, дійшли до висновку, що з 2000 року мережа творчих учнівських об'єднань в Україні, що працюють за програмою GLOBE, збільшилася на 30 % [2, с. 43].

На сьогодні мережа учнівських об'єднань в Україні, що працюють за програмою GLOBE, включає 483 заклади освіти, 573 педагога мають статус вчителя GLOBE, понад 2000 учнів є активними учасниками програми.

Комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради – заклад позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. Педагоги закладу формують вміння та навички за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному і фізичному розвитку, створюють умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдаровань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів.

В навчальному закладі налагоджена робота за Міжнародною науково-освітньою програмою GLOBE, 9 педагогів отримали сертифікати вчителя GLOBE, понад 100 учнів працюють в програмі та мають доступ до внесення даних на веб-сайт, що сприяє формуванню комп'ютерних навичок та розвитку цифрової компетентності. Основні напрямки дослідження, який найбільш активно розвиваються в закладі:

- атмосферні дослідження;
- наземний покрив;
- гідрологія;
- фенологія.

Вихованці гуртків систематично ведуть фенологічні спостереження на метеорологічному майданчику, який розташований на території закладу освіти та вносять дані на веб-сайт www.globe.gov.

З метою підвищення рівня екологічної освіти та заохочення до міжнародної співпраці був реалізований проєкт в рамках програми GLOBE «Тиждень кліматичних спостережень». В проєкті взяли участь вихованці гуртка

«Юні метеорологи» (керівник Гайдаченко Л.П.), учні 8 класу Дубровицького навчально-виховного комплексу «Ліцей – школа» Дубровицької районної ради Рівненської області (керівник Батан О.Г.) та учні 9 С класу Школи тренінгів для вчителів Віккі, Університет Гельсінки, Фінляндія (керівник Зірка Стафф).

Три групи учнів віком 12-14 років з України та Фінляндії разом з керівниками протягом тижня проводили атмосферні спостереження на метеорологічних майданчиках своїх закладів освіти за методикою програми GLOBE.

Проведено онлайн-зустрічі, під час яких учні представляли коротку презентацію про кліматичні умови в своїх країнах, результати власних спостережень, обмінялися даними, зробили порівняльний аналіз отриманих даних та загальні висновки про відмінність та подібність погодних умов в Україні та Фінляндії. За даний період проведено такі спостереження:

- вимірювання температури повітря з інтервалом 6 годин;
- вимірювання атмосферного тиску;
- визначення вологості повітря;
- вимірювання кількості опадів;
- визначення хмарності;
- визначення напрямку вітру.

Проаналізувавши дані всіх спостережень було складено порівняльні графіки і зроблено висновки.

У 2015 році в закладі функціонував гурток «GLOBE – спостерігаючи вивчаємо» (автор Гайдаченко Л.П.). Програма гуртка розроблена для позакласної, позашкільної роботи з учнями середнього, старшого шкільного віку та студентів навчальних закладів II, III рівнів акредитації. Програма затверджена на місцевому рівні. За допомогою уніфікованих методів спостереження діти збирають дані про навколишнє середовище, надсилають їх в центр оброблення даних через мережу Інтернет, отримуючи яскраві наочні зображення, побудовані на основі їх даних та інформації, переданої іншими

школами світу, які залучені до програми GLOBE. Використовуючи візуалізацію метеорологічних даних з сайту програми GLOBE, гуртківці оволодівають новими цифровими інструментами, які є нескладними для дітей середнього шкільного віку. Водночас це відкриває можливість використовувати ці дані в освітніх та науково-дослідницьких цілях, а також співпрацювати з вченими, іншими учнями і товариствами, які займаються програмою GLOBE, в усьому світі.

Ще однією важливою складовою роботи за програмою GLOBE є написання навчально-дослідницьких учнівських проєктів з використанням даних бази програми GLOBE, власних спостережень, а також методичних рекомендації. Так, вихованці гуртка «GLOBE – спостерігаючи вивчаємо» вели фенологічні спостереження за основними метеорологічними показниками. За результатами спостережень було створено проєкт «Вплив взаємозалежності метеорологічних показників та хмарності на стан погоди». Мета роботи: дослідити характеристику хмарності, її взаємозалежність з основними метеорологічними показниками в зимовий період в місті Рівне, вплив на стан погоди з можливістю прогнозування опадів. Під час досліджень гуртківці користувалися протоколами GLOBE та вносили дані на сайт.

Проєкт був представлений Сергєєвою Ольгою, вихованкою гуртка «GLOBE – спостерігаючи вивчаємо» на Всеукраїнському конкурсі винахідницьких і раціоналізаторських проєктів у номінації «Науки про Землю» та на VII Всеукраїнському форумі учнівської та студентської молоді «Дотик природи», де посів II місце.

Щороку юннати у складі обласної навчально-польової експедиції учнівської молоді «ЮНЕКО» вирушають досліджувати біологічне та ландшафтне розмаїття регіону.

З 2012 по 2021 роки експедиція проводилася на території Білоозерського лісництва Володимирецького району. В експедиції брали участь юні екологи Рівненщини. Впродовж 10 днів юннати досліджують біорізноманіття

Білоозерського лісництва. Наметовий табір експедиції традиційно розташовується в прибережній зоні озера Біле на території еколого-освітнього стаціонару Рівненського природного заповідника.

Під час експедиції учасники займались пошуковою, науково-дослідницькою роботою, збором емпіричних даних, фактичних матеріалів, статистичної інформації. Зібрані дані за допомогою смартфонів та доступу в Інтернет вносили на сайт GLOBE.

До проведення експедиції долучились науковці Рівненського природного заповідника, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», Державного Львівського природознавчого музею, Національного Ботанічного саду ім. Гришка.

Юні дослідники зробили хімічний аналіз води в озері Біле та водоймах поблизу наметового табору. Під керівництвом Лапінського Андрія Вікторовича та Кримця Григорія Володимировича, кандидатів технічних наук, викладачів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» визначили жорсткість, кислотність (рН), загальну мінералізацію, залізо загальне у водоймах різних типів. Складено протоколи гідробіологічних досліджень за програмою GLOBE. Науковці продемонстрували можливості використання портативної лабораторії і приладів для експрес-діагностики в польових умовах.

Вивчаючи природні об'єкти, учні набувають практичних навичок визначення видів рослин і тварин, вчать працювати з визначниками, протоколами програми GLOBE, аналізувати отриману інформацію.

З 2018 року педагоги закладу проводять спостереження в рамках Європейської фенологічної кампанії. Основним завданням кампанії є спостереження за появою бруньок і листя на вибраних видах дерев та процесом пожовтіння листя на них, вимірювання деяких кліматичних показників, а також фото документація фенологічних спостережень. Дані спостережень та світлини

розміщено на міжнародному веб-сайті програми GLOBE, а педагоги та вихованці закладу отримали сертифікати міжнародного зразка.

У 2020 році стартував проєкт «GLOBE. Атлас хмар України». Завдання проєкту – спостереження за хмарами та іншими атмосферними явищами. Визначення їх типів, внесення отриманої інформації до бази даних програми, а також фотодокументація власних спостережень. Вихованці Станції спостерігали за хмарами, визначали їх типи, робили світлини, оволодівали навичками наукових досліджень, формуючи якісні цифрові навички.

Отже, використання різноманітних форм роботи, моніторингових методик в рамках Міжнародної науково-освітньої програми GLOBE сприяє ефективній організації науково-дослідницької роботи еколого-натуралістичного спрямування, розвитку цифрової компетентності вихованців творчих учнівських об'єднань. [3, с. 15]. Модернізація традиційних та впровадження інноваційних методів навчання на основі електронного навчання створює умови для якісного формування цифрової компетентності дитини в умовах інноваційного розвитку освітнього середовища закладу позашкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма GLOBE (глобальне вивчення і спостереження з метою поліпшення довкілля). Посібник для вчителів / Під редакцією В.В. Вербицького, Л.О. Михальського. - К., СМП «АВЕРС», 2001 – 99 с.
2. GLOBE в Україні. Методологічний збірник / Під редакцією В.В. Вербицького. – К., СМП «АВЕРС», 2004 – 132 с.
3. Карпенко Ю.О., Велігорська С.В., Потоцька С.О. Підходи до реалізації міжнародної програми дослідження довкілля „GLOBE” в освітніх закладах (на прикладі Чернігівської області). Чернігів – 2014 - 58 с.
4. Кудлай В.О. Цифрова грамотність особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства/ В.О. Кудлай// Вісник Маріупольського

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Інна Власюк

Методист комунального закладу
«Станція юних натуралістів»
Рівненської обласної ради

Сучасна позашкільна освіта проходить процес пошуку нових альтернатив. Зміна пріоритетів у державі внесла зміни до іміджу знань та освіти. Тому сучасні заклади прекрасно розуміють значення іміджу і самі працюють над ним. Проблема створення позитивного іміджу стає потребою дня, цікавить кожного керівника закладу. Він може формуватися стихійно, неконтрольовано або бути предметом цілеспрямованої роботи.

Імідж – це яскравий вияв індивідуальності позашкільного навчального закладу, неповторне обличчя і колективу, і вихованців. Буквально це поняття означає образ. Сьогодні поняття, «імідж закладу», «імідж керівника», «зовнішній і внутрішній імідж» разом з поняттями, «інновація», «моніторинг» стали характеристиками освітньої системи і самих управлінців, тому створення запланованого образу позашкільного навчального закладу – важлива управлінська проблема.

Якою б не була причина необхідності поліпшення іміджу, треба знати, як реалізувати задумане найбільш доступним і ефективним способом. Не підлягає сумніву, що кожен спроможний поліпшити як власний імідж, так і імідж своєї роботи та свого закладу.

Актуальність теми дослідження:

Проблема сучасного позашкільного навчального закладу – це пошук, розробка управлінських, методичних та навчальних засобів створення

позитивного іміджу, який зробить його конкурентоспроможним на сучасному освітньому ринку.

Мета роботи: провести аналіз роботи комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради та довести важливість створення позитивного іміджу.

Завдання:

- дати оцінку рівня освітнього процесу;
- охарактеризувати діяльність мережі гуртків за напрямками;
- аналізувати інноваційні технології та їх вплив на розвиток творчої самореалізації вихованців.

Об'єкт дослідження: освітній процес закладу позашкільної освіти.

Предмет дослідження: формування позитивного іміджу сучасного закладу позашкільної освіти – шлях до забезпечення нової якості науково-освітніх послуг.

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

1.1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МАСОВА РОБОТА

Комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради — позашкільний навчальний заклад еколого-натуралістичного напрямку роботи, складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формує вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдаровань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів.

Метою комунального закладу, «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради є формування позитивного іміджу, збереження і примноження усталених традицій. Колектив постійно доводить, що заклад є конкурентоспроможним і має потужний ресурсний матеріал.

Ми виділяємо такі завдання з формування позитивного образу як фактора психологічного впливу на групи соціуму:

- сучасна організація освітнього процесу;
- вивчення суспільної думки з метою з'ясування задоволеності закладом педагогами, гуртківцями, батьками;
- розповсюдження новин, пов'язаних з розвитком інноваційних процесів; процесів розробки, втілення і використання педагогічних нововведень. При цьому інноваційні процеси можуть виступати як характеристика життєдіяльності закладу і, при порівняльному аналізі, як перевага нашого закладу перед іншими;
- презентація результатів діяльності закладу через власний сайт;
- забезпечення висвітлення діяльності навчального закладу в інтернет-ресурсах, засобах масової інформації, на телебаченні і радіо;
- розробка інформаційного матеріалу, який повинен бути доступним, зрозумілим, відображати позитивні переміни в житті закладу, демонструвати його досягнення, які отримані в процесі змін;
- визначення рейтингу діяльності педагогічних працівників;
- презентація потенціалу закладу через досягнення гуртківців на обласному, Всеукраїнському та міжнародному рівнях.

Важливе місце у вихованні гуртківця й створення позитивного іміджу має сучасна організація освітнього процесу. Перед педагогами Станції стоїть завдання

— виховати особистість через призму знань про навколишній світ. З цією

метою в комунальному закладі «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради навчається 915 вихованців в 61 гуртках. Гуртки функціонують на базах 15 закладів загальної середньої м. Рівного, Рівненського зоопарку загальнодержавного значення, Будинку культури с. Вересневе Рівненського району, Рівненського державного гуманітарного університету. У двох відділах – екології та ландшафтного дизайну, біології та валеології працюють гуртки: юних біологів, юних зоологів, юних іхтіологів, юних друзів природи, екологів, знавців лікарських рослин, юних рослинників, юних овочівників, юних квітників, юних бджолярів, «Основи біології», «Аплікація з соломи», «Розпис по тканині», «Юні садівники», «Саду мого дивосвіт», «Екологічний дизайн», «Фотоекологи», «Основи валеології».

Педагоги закладу працюють над виконанням таких завдань освітнього процесу:

1. Формування творчої особистості, екологічного світогляду і культури взаємодії з природою гуртківця, самовизначення, самоствердження вихованців у пошуках цікавої справи.

2. Створення оптимальних умов для здобуття дітьми та учнівською молоддю знань, умінь, навичок за інтересами та уподобаннями, інтелектуального розвитку.

3. Сприяння розвитку, стимулюванню та реалізації духовного і творчого потенціалу, професійному самовизначенню.

4. Диференційоване здійснення освітнього процесу відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей гуртківців.

5. Пошуки у кожному гуртку нового змісту, форм і методів роботи, впровадження індивідуальних та групових занять у роботу керівників гуртків.

6. Підвищення рівня підготовки гуртківців – учасників обласних та

всеукраїнських конкурсів, змагань, виставок, конференцій тощо.

7. Науково-дослідницька діяльність.
8. Створення умов для роботи з обдарованими дітьми.
9. Формування в гуртківців свідомого і відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки.

Основна мета діяльності гуртків – навчити дитину орієнтуватись у розмаїтті природного середовища, усвідомити значення природи для життя людини і необхідності оберігати її. Перед керівником гуртка стоїть завдання – виховати підрастаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Екологічна свідомість формується на засвоєнні дітьми системи знань про природу, про існуючі в ній зв'язки і взаємності, на усвідомленні впливу діяльності людини на природу. Під керівництвом педагогів розвиваються притаманні дітям любов, потяг до природи, виховуються почуття співпереживання, що є необхідною основою формування особистості.

Діяльність гуртків сприяє поліпшенню навчально-виховної роботи, розширенню і поглибленню знань учнів з біології, допомагає трудовому та естетичному вихованню, свідомому вибору майбутньої професії.

Гурткова та масова робота еколога-натуралістичного напрямку має значні можливості для формування екологічної свідомості школярів. Екологічне виховання молоді полягає не лише у засвоєнні певної суми знань. Необхідне, насамперед, розуміння імперативності екологічних вимог, неможливості їх порушення, переходу знань школярів у переконання, формування певних етичних, екологічних норм і екологічної свідомості. Тому головною метою діяльності закладу позашкільної освіти на сучасному етапі є формування екологічної свідомості, що передбачає перебудову поглядів і уявлень людини, коли засвоєні знання та екологічні норми стають власними переконаннями, внутрішнім регулятором поведінки щодо природи.

Комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради:

- центр розвитку дитини;
- база різноманітних учнівських об'єднань;
- творча лабораторія;
- координатор діяльності закладів загальної середньої та позашкільної освіти області з еколого-натуралістичної освіти;
- забезпечує якісне навчання і професійне самовизначення учнівської молоді.

У закладі функціонують, органічно доповнюючи зміст роботи один одного

відділи:

обдарованих та талановитих школярів, ключовими завданнями Станції визначено:

- забезпечення реалізації пріоритетних напрямів екологічної освіти і виховання;
- координація методичної, організаційно-масової, навчально-виховної

діяльності районних, міських, сільських позашкільних навчальних закладів;

- методичне забезпечення, надання консультативної практичної допомоги;
- систематична дослідно-експериментальна робота з проблем формування у підростаючого покоління екологічної свідомості, культури і цілісного екологічного світогляду;

- впровадження новітніх педагогічних технологій у практику роботи позашкільного освітнього процесу;

- додаткова поглиблена диференційована освіта дітей та юнацтва через роботу в творчих об'єднаннях;

- задоволення потреб вихованців у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;

- пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих дітей;

- розширення співпраці з науковими установами в галузі охорони навколишнього середовища.

Вибір педагогічної системи закладу залежить від провідної мети. В комунальному закладі «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради провідною метою є створення умов для творчого розвитку та самореалізації особистості вихованців та педагогів.

В закладі створено всі умови для того, щоб учні навчилися пізнавати; працювати, спостерігати, досліджувати.

Заняття проводяться у 13 кабінетах:

- 2 куточки живої природи;
- кабінети лікарських рослин;

- біології та сільського господарства;
- квітникарства;
- фітовітальня;
- світлиця «Берегиня».

До послуг гуртківців:

- квіткова та овочева теплиці;
- навчально-дослідні земельні ділянки;
- фруктовий сад;

- виноградник;
- пасіка;
- дендропарк;
- «Сад пахощів»

- «Зелений клас»;
- географічний майданчик;
- голубівня.

Заклад позашкільної освіти - одна зі сходинок у визначенні майбутньої професійної діяльності учнів. Займаючись в профільних гуртках, діти знайомляться з рядом професій, які не охоплює шкільна програма.

Заняття в гуртках еколого-натуралістичного профілю - це посилення стартових можливостей учнів на ринку праці та професійна освіта, своєрідна професійна проба. Забезпеченню якісного освітнього процесу і науково-дослідної роботи вихованців сприяє достатня матеріально-технічна база.

У розпорядженні педагогів просторі, комфортні кабінети, лекційна та актова зали, відеомагнітофон, 2 мультимедійних проектори, відеокамера, 2 цифрових фотоапарати, плазмовий телевізор, DVD програвач, музичний центр, підсилювач звуку, мікшерський пульт, динаміки, мікрофони, синтезатор звуку з можливістю запису фонограм.

Юннати проводять дослідницькі роботи на навчально-дослідній земельній ділянці, що включає плодовий сад, ягідник, квітники, дендропарк, відділки овочевих та плодкових культур, ділянки лікарських рослин, колекційні ділянки багаторічних квіткових рослин, пасіку. Ефективне використання сучасної техніки сприяє підтриманню в належному стані території закладу.

1.2. ОСВІТНЯ КОНЦЕПЦІЯ ЗАКЛАДУ

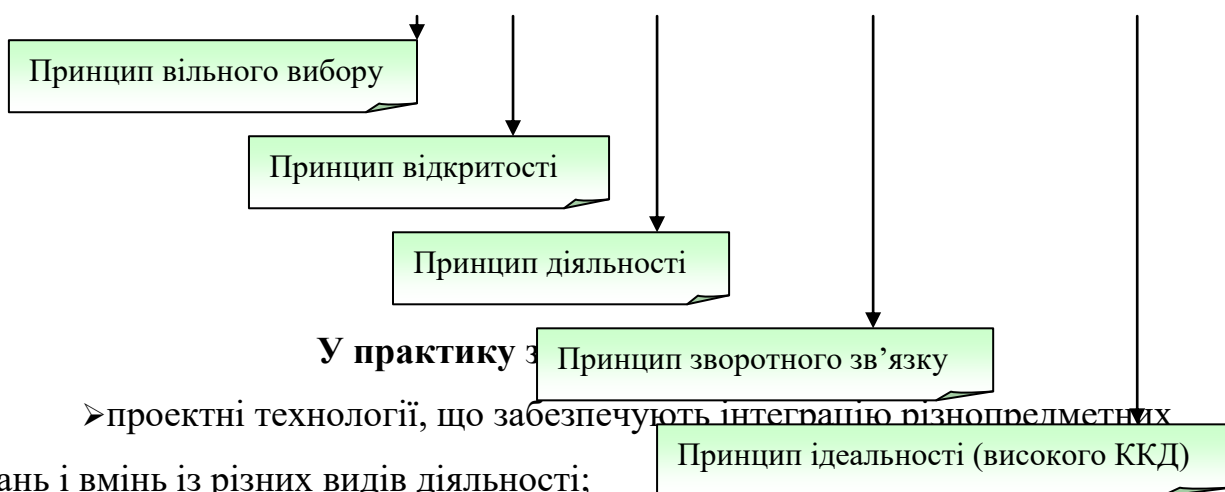
Освітня концепція закладу:

- реалізація пізнавально-діяльнісних потреб дітей та учнівської молоді;
- забезпечення постійної творчої взаємодії та конструктивної співпраці всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;
- надання системі навчально-виховної роботи розвивального спрямування;

- застосування ефективних традиційних та інноваційних методик, технологій навчально-виховної роботи;
- особистісна зорієнтованість освітнього процесу.
- створення умов для творчого розвитку та самореалізації особистості вихованців та педагогів.

Принципи педагогічної техніки, якими керуються

педагоги закладу

➤ проектні технології, що забезпечують інтеграцію різнопредметних знань і вмінь із різних видів діяльності;

- технологія розвивального навчання;
- технологія проблемного навчання;
- ігрові технології, що формують навички розв'язувати творчі завдання на основі вибору альтернативних варіантів;
- інформаційно-комунікаційні технології
- тренінгові технології;
- технологія «Портфоліо»;
- технологія колективних творчих справ.

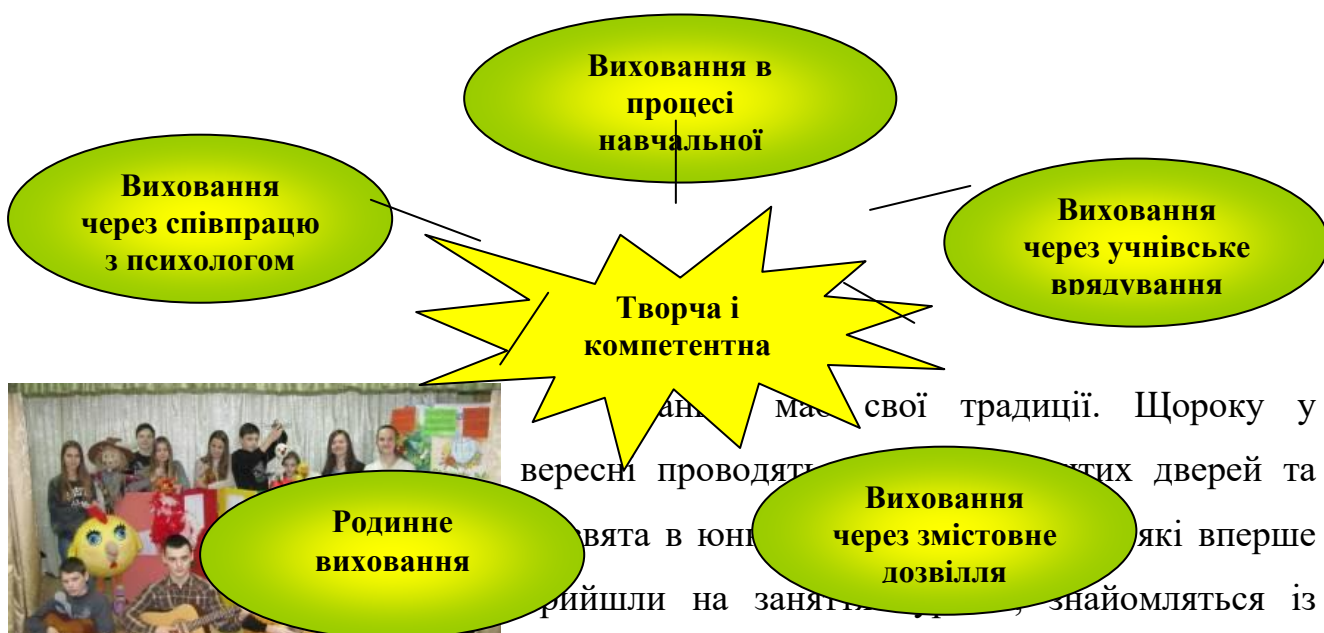
Виховна система комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради – спосіб організації життєдіяльності та виховання усіх вихованців, сукупність взаємодіючих компонентів, що і сприяє розвитку особистості та колективу.

Педагогічний колектив комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради, який представлений висококваліфікованими педагогами, забезпечує визначення стратегічних напрямів розвитку позашкільної освіти

і виховання дітей відповідно до соціальних, економічних, культурних, дозвіллевих умов життєдіяльності та життєтворчості суспільства.

1.3. Модель виховного процесу комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради

...ань має свої традиції. Щороку у вересні проводять ...тих дверей та ...в'ята в юн... які вперше ...рийшли на заняття... знайомляться із системою роботи Станції, навчальними кабінетами, видовим рослинним складом

навчально-дослідних земельних ділянок, теплиць.

Вихованці, які відвідують гуртки, творчі об'єднання не перший рік, вручають молодшим товаришам символічний ключ «До пізнання таємниць природи» та емблеми «Юний натураліст».

Щоб забезпечити сприятливі умови розвитку дітей, набір у гуртки розпочинається з дитячого садка. Це дає можливість своєчасно виявити обдарованих дітей і стимулювати творчий потенціал особистості.

Творчі об'єднання сільськогосподарського спрямування, завдяки добре поставленій суспільно-корисній і продуктивній праці, організації самоврядування, мають риси сучасного виробничого колективу і є дієвим засобом трудового виховання школярів.

Утримання бджіл і догляд за ними збагачує духовно дитячі душі, дозволяє краще пізнати живу природу, розвиває спостережливість, допитливість, прагнення ближче познайомитися з життям цих комах.

Педагогами Станції розроблено та забезпечується реалізація щорічного циклу обласних масових заходів для учнівської молоді еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

Станція юних натуралістів є організатором обласних та забезпечує участь переможців у Всеукраїнських масових заходах: «Парки — легені

міст і сіл», «Ліси для нащадків», «Всеукраїнський юнацький водний приз», «Юний дослідник», «Юний селекціонер», «Юний натураліст», «Птах року», «Юннатівський зеленбуд», «Дослідницький марафон», «Вчимося за повідувати», «Посади сад», «Галерея кімнатних рослин», конкурсі екологічних агітбригад «На нас надіється Земля», новорічно-різдвяній виставці «Новорічний подарунок», Всеукраїнському чемпіонаті з інформаційних технологій «Екософт», Міжнародному конкурсі молодіжних проектів з енергоефективності «Енергія і середовище», Міжнародному конкурсі Intel ISEF «Інтел Еко Україна», міжнародному конкурсі «I-SWEEP», Міжнародному конкурсі «INFOMATRIX», фестивалі екологічної творчості молоді «Свіжий вітер», Всеукраїнському фестивалі «Україна-сад», Всеукраїнських зльотах учнівських лісництв «Майбутнє лісу в твоїх руках», трудових аграрних об'єднань, екологічних формувань, практикумах ботаніків та зоологів.

Завдяки доступній і цікавій формі проведення масові заходи сприяють вихованню екологічної культури учнів, формуванню національної свідомості, побудові гармонійних стосунків з природою.

Формування екологічної свідомості людини відбувається упродовж всього життя, на всіх сходинках освіти – від дитячого садка до середньої та вищої школи. На Рівненщині важливу роль у цьому відіграє комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради.

Висвітлення діяльності Станції відбувається через систематичне та оперативне оприлюднення інформації :

- офіційні друковані видання;
- інформаційні повідомлення на телебаченні та радіо;
- на офіційному веб-сайті закладу <http://www.rivneosun.com.ua/>;
- на інформаційних стендах.

1.4. Організація методичної роботи з педагогами

Методична робота – це основний вид педагогічної діяльності, що представляє сукупність заходів, метою яких є оволодіння методами і прийомами навчально-виховної роботи, їх творче використання, пошуки нових, більш раціональних та ефективних, форм і методів організації навчального процесу.

Методична робота закладу спрямована на підвищення рівня науково-теоретичної, загальнокультурної, психолого-педагогічної та професійної підготовки педагогічних працівників та має певну структуру, до якої входять: педагогічна і методична рада, методична та соціально-психологічна служба, методичні об'єднання, динамічні творчі групи, школи педагогічної майстерності та молодого педагога.

Основою методичної роботи, яка відбиває пульс сучасного життя, педагогічною майстернею, яка спонукає педагогів до творчості, вдосконалення та постійного зростання, є методична служба.

Завдання методичної служби закладу позашкільної освіти:

- науково-методичне забезпечення процесу формування і розвитку творчих здібностей вихованців закладу:

- вивчення умов забезпечення психічного і фізичного здоров'я вихованців; набуття ними життєвого досвіду, умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання;

- створення умов для розвитку вихованців та їх участі у творчих, інтелектуальних, спортивних конкурсах і змаганнях;

- науково-методичне забезпечення освітнього процесу:

- вивчення стану навчально-виховного процесу, ефективності

створених організаційно-педагогічних систем;

- формування творчого та інноваційного педагогічного середовища;
- впровадження новітніх педагогічних технологій, передового педагогічного досвіду;
- підготовка навчально-методичних матеріалів;
- проведення науково-методичних заходів;
- консультативна допомога педагогам, методична підтримка їх професійної діяльності;
- науково-методичне забезпечення процесу безперервного фахового вдосконалення, підвищення кваліфікації педагогічних працівників:
- створення умов для професійного розвитку педагогів;
- залучення педагогів до науково-експериментальної роботи, розроблення науково- та навчально-методичних матеріалів;
- забезпечення участі педагогів у творчих групах, конкурсах професійної майстерності, конференціях, семінарах, майстер-класах.

Для виконання цих завдань кожен заклад позашкільної освіти шукає свої шляхи розвитку, визначає стратегію діяльності, враховуючи найближчі та віддалені перспективи. Рух вперед передбачає певні зміни у життєдіяльності закладу, ефективність яких залежить від того, наскільки скоординованою та прогнозованою буде діяльність всіх учасників освітнього процесу. Тож можна констатувати, що в сучасних умовах виникає необхідність запровадження стратегічного управління, яке передбачає, перш за все, планування розвитку впевненість у досягненні задекларованого і очікуваного результату.

Діяльність методичних служб спрямована на науково-методичний супровід тих процесів, що вже відбуваються в закладі, та на створення такого навчально-розвивального середовища, яке формує у педагогів готовність до роботи на основі сучасних педагогічних технологій, до участі у педагогічних експериментах з випереджаючими, прогностичними завданнями.

Сьогодні освітній процес у закладах позашкільної освіти передбачає охоплення таких галузей знань і практичної діяльності, які виходять за межі уроку, підручника, навчального плану школи. Тому педагогічним працівником цих закладів повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має належний рівень професійної підготовки, здійснює якісну педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи.

Щороку педагоги Станції розробляють нові навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку, які затверджуються наказом управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації і рекомендовані до друку науково-методичною радою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Нові програми сприяють оновленню освітнього процесу та дозволяють орієнтуватися на умови, притаманні нашому регіону.

Збірники програм стають в нагоді керівникам гуртків закладів позашкільної освіти, вчителям біології, екології, природознавства закладів загальної середньої освіти.

Однією з основних форм методичної роботи у закладі залишається організація теоретичних та практичних семінарів з програмно-методичного забезпечення профільного навчання,

що проводяться з метою координації педагогічної діяльності з біологічної освіти та виховання.

Ми розглядаємо інноваційні технології методичної роботи з педкадрами як стимулюючий процес, що характеризується прагненням педагога репрезентувати власне розуміння цілей навчання і виховання. Самих теоретичних

знань не досить. Необхідно, щоб кожен педагог оволодів вміннями і навичками, вмів застосувати їх у своїй практичній діяльності. З цією метою більшість методичних заходів проходять в нетрадиційних формах.

Керівники гуртків закладу оперують різноманітними інтерактивними технологіями. Опанувати такі технології керівники гуртків можуть:

- під час занять у школі педагогічної майстерності;
- на засіданнях методичних об'єднань за напрямками діяльності гуртків, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування;
- під час проведення відкритих занять в рамках творчих звітів педагогів; тижнів педагогічної майстерності;
- на засіданнях творчих груп;
- беручи участь у конкурсах педагогічної майстерності;
- науково-практичних конференціях.

Засідання Школи педагогічної майстерності відбуваються щотижня.

Під час занять керівники гуртків обмінюються з колегами власними напрацюваннями з певних напрямків роботи.

Тренінговими методиками володіють і успішно користуються всі працівники закладу, елементи тренінгів використовуються при проведенні гурткових занять і виховних заходів.

Сприйнятливність педагогів закладу до інновацій – один із основних індикаторів конкурентоспроможності позашкільного навчального закладу.

Серед нетрадиційних форм проведення занять особливе місце займають інтегровані заняття та виховні заходи, яку стимулюють різноманітні форми творчої співпраці гуртківців.

Комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради є закладом позашкільної освіти, який координує еколого-натуралістичну діяльність закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Як координатор методичної роботи в області Станція працює за напрямками:

- інформування педагогів, школярів та учнівської молоді області про обласні, всеукраїнські і міжнародні масові заходи еколого-натуралістичного спрямування;

- надання консультацій щодо участі у обласних, всеукраїнських і міжнародних масових заходах еколого-натуралістичного спрямування;

- висвітлення на веб-сайті комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради інформації щодо проведення заходів з екологічної тематики;

- просвітницька діяльність;

- організація та проведення консультацій, семінарів, екскурсій;

- підвищення екологічної освіти та культури населення;

- сприяння розвитку громадського екологічного руху.

Важливим аспектом діяльності методичної служби є створення системи інформаційного забезпечення інноваційного процесу. Головною її метою є: сприяння вдосконаленню навчально-виховного процесу, програмно-методичного оновлення, запровадження нових форм і методів діяльності, підвищення майстерності педагогічних працівників, впровадження педагогічного передового досвіду.

Основними принципами організації методичної роботи в закладі є:

- відповідність системи методичної роботи закладу сучасному замовленню

держави;

-науковість, що вимагає знання сучасних теоретико-методологічних основ розвитку вітчизняної та зарубіжної педагогіки, психології, соціології з питань виховання творчої особистості;

-системність, що сприяє відпрацюванню мети, завдань, змісту, форм, методів як цілісної системи позашкільної діяльності;

-творчий характер, що обумовлює максимальну активізацію діяльності педагогів;

-конкретність, що вимагає врахування особливостей закладу, його регіону, типу, завдань та програми позашкільної життєдіяльності;

-оперативність, гнучкість, мобільність у врахуванні сучасних вимог до розвитку позашкільної освіти.

Станцією юних натуралістів ефективно використовується в практичній діяльності різноманітні засоби: реклама на радіо і телебаченні, інформаційний Інтернет-ресурс, обласні семінари, анотовані каталоги, банки інноваційних технологій.

Протягом року суттєво активізувалась видавнича діяльність методичної служби: видається дитяча газета «Екологічна палітра», інформаційний збірник, інформаційні та методичні посібники, буклети.

Впродовж року методичною службою закладу були проведені наступні семінари для вчителів біології, екології та керівників гуртків області:

«Методичні особливості організації еколого-натуралістичної роботи з школярами», «Формування психологічної культури педагогічного працівника позашкільного навчального закладу», «Зміст та шляхи вдосконалення натуралістичної роботи в школі», «Формування професійних

інтересів через дослідницько-експериментальну роботу у шкільному лісництві», «Творча ініціатива керівника гуртка квітникарів-аранжувальників в оновленні форм і методів виховної роботи», «Педагогічні умови формування валеологічної культури особистості», «Особливості групової та індивідуальної форм роботи з дітьми в умовах екологічних таборів», «Методичні основи використання дослідних ділянок у навчально-виховному процесі з біології», «Агроекологічна освіта учнів у практичній роботі школи», «Засоби реалізації екологічного виховання в процесі гурткової роботи», «Дослідництво в галузі біології і сільського господарства та його значення в професійному самовизначенні особистості».

Організовано консультації в Інтернет-режимі, здійснюється онлайн-спілкування, обмін досвідом роботи через електронну пошту, працює і постійно оновлюється сайт Станції юних натуралістів.

Впровадження таких форм роботи дозволяє забезпечити:

- оперативний доступ до інформації;
- швидкий зворотній зв'язок та коригування роботи, можливість інтенсивної комунікації;
- умови створення мотивації до роботи за рахунок активності у самоосвітній діяльності.

2. РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ДИТЯЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Екологічна освіта розглядається сьогодні як один з найпотужніших засобів, що може забезпечити зміну ставлення людини і суспільства до навколишнього середовища з руйнівного, споживацького на дбайливе, бережливе, і зрештою – відповідальне. Формування екологічної культури особистості – досить складний, різнобічний та довготривалий процес, який включає: оволодіння особистістю знаннями про природу і вплив

господарської діяльності на неї; осмислення та оцінку одержаної інформації і, як результат, безпосередню дію у довкіллі, спрямовану на його охорону.

Перед педагогами стоїть завдання — виховати підростаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Саме тому школярі повинні пізнавати закони природи, розуміти міру відповідальності за неї, вміти прогнозувати можливі негативні наслідки своєї діяльності та запобігати їм.

2.1 Екологічний напрям

Основна мета діяльності гуртків – навчити дитину орієнтуватись у розмаїтті природного середовища, усвідомити значення природи для життя людини і необхідність оберігати її. Перед керівником гуртка стоїть завдання – виховати підростаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Екологічне виховання ґрунтується на засвоєнні дітьми системи знань про природу, про існуючі в ній зв'язки і взаємності, на усвідомленні впливу діяльності людини на природу. Під керівництвом педагогів розвиваються притаманні дітям любов, потяг до природи, виховуються почуття співпереживання, що є необхідною основою формування особистості.

В наш час особливо актуальною стала проблема екологічної освіти, назріла необхідність формування екологічної свідомості не лише в дорослих, а й у молодшого покоління. Природа є тією бездонною криницею, звідки дитина змалечку черпає знання, навчається розуміти навколишній світ, цінувати життя. І чим раніше в дитини розпочнеться формування конкретних уявлень про природні явища, тим вагомішими будуть результати виховання бережливого ставлення до всього живого.

Цікавою формою роботи з вихованцями гуртка «Стежинками природи» (керівник Бондар Т.В.) комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради є перегляд відеофільмів на екологічну тематику. Отримання цікавої, корисної інформації у формі екологічних фільмів,

мультфільмів разом з подальшим висловлюванням власних думок, поглядів стосовно побаченого та почутого, невимушене спілкування сприяє розвитку комунікативних здібностей: вміння брати участь у дискусіях, дивуватися побаченому, не сприймати все побачене як факт, а задавати питання «чому?».

2.2 Біологічний напрям

Біологія є однією з провідних наук XXI століття. Сучасна біологія є реальною продуктивною силою і раціональною основою відносин між людиною і природою. Мета роботи гуртків біологічного профілю — сприяти формуванню майбутньої інтелектуальної еліти в галузі біології, медицини, сільського господарства.

На заняттях гуртка «Основи біології» (керівник Луцишин С.М.) використовуються такі методичні прийоми, які сприяють розвитку пізнавальної активності учнів. Застосовуються

такі нетрадиційні форми занять: заняття - змагання, заняття - конкурс, заняття - аукціон, проєктні заняття, спрямовані на виховання культури співробітництва і культури розумової, навчально-продуктивної і творчої

праці. При вивченні нового матеріалу широко використовувались інтерактивні лекції та інтерактивні вправи і завдання.

На заняттях використовувались суспільні ресурси: запрошувались викладачі кафедри екології Рівненського міжнародного економіко-гуманітарного університету.

На заняттях гуртка не тільки використовуються позааудиторні методи навчання, такі як радіопередачі, повідомлення з газет, науково – популярні фільми, вистави виставки, але вихованці гуртка і самі готують повідомлення на біологічну тематику та виступають з ними в рівненських радіопередачах.

2.3 Сільськогосподарський напрям

У системі позашкільної освіти повноправне місце мають займати гуртки сільськогосподарського профілю. Потреба в освітніх послугах такого типу очевидна: вони, з одного боку, ознайомлюють дітей з основами господарської діяльності, з іншого – вводять дітей у непростий і такий необхідний для сучасності новий спосіб господарювання – фермерство. Водночас – це засіб виживання в умовах економічної скрути.

Сільськогосподарське дослідництво є одним із головних напрямків діяльності гуртків аграрного профілю. Базою для проведення науково-дослідницьких і практичних робіт є навчально-дослідні земельні ділянки закладів.

Члени гуртка «Рослинники» комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради,

порівняли врожайність і смакові якості картоплі районованих сортів Полісся та дослідили вплив природних стимуляторів на вкоріненість живців чорної

смородини. Вони довела ефективність застосування меду та соку алое при вкоріненні живців смородини.

Протягом року на заняттях гуртка «Саду мого дивосвіт» (керівник Луцишин С.М.) практикувались різноманітні форми роботи: вікторини «Пізнай рослину», «Безпечна поведінка в побуті», «В сад по ліки», конкурс знавців рідного краю «Що? Де? Коли?», диспут «Традиційні страви з плодово-ягідних культур, що готуються в моїй сім'ї», свято «Калина в нашому житті», конкурс малюнків «Веселі фрукти», сюжетно-рольова гра «Хто в саду

найголовніший?». Гуртківцями проведено фенологічні спостереження за рослинами плодового саду, дослідження на тему «Отримання врожаїв двох овочевих культур за один весняно-осінній період» (виростили гарбузи сорту Руф після ранньої картоплі).

2.4 Зоолого-тваринницький напрям

Одним із напрямів гурткової роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів області є зоолого-тваринницький напрямок, основним завданням якого є поглиблення знань з біології, зоології, орнітології, ентомології. В гуртках тваринницького спрямування діти задовольняють свої потреби в спілкуванні з тваринним світом, розвивають творчий потенціал у галузі біологічних наук, дослідництва.

Впродовж навчального року в гуртку «Юні бджолярі» (керівник Омельчук О.В.) були запроваджені ноу-хау: до навчально-виховного процесу залучено зацікавлених осіб старшого віку з числа вихованців гуртка попередніх років, а також батьків дітей, що відвідують заняття в даний час. Така співпраця сприяє формуванню стійкої мотивації гуртківців до оволодіння знаннями, обміну досвідом застосування отриманих знань.

В цьому році розпочато роботу гуртка на базі Мізоцької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату. Таким чином, до ознайомлення з цікавим світом бджіл була залучена значна кількість дітей з особливими потребами.

Частину меду, що отримано з навчальної пасіки, передано учасникам АТО та дітям з особливими потребами.

На гуртку «Юні бджолярі» юннати Станції знайомляться з теоретичним матеріалом із бджільництва, яке є особливою і надзвичайно цінною галуззю сільського господарства. На заняттях юннати набувають практичних навичок роботи з бджолярами, поглиблюють і розширюють знання з біології. Вивчення теоретичного матеріалу проходить з використання пасічницького інвентарю – учнівського вулика, стамески, димаря, переносного ящика. Також важливе значення для юннатів має вироблення практичних навичок роботи з бджолами. На практичному занятті складала казку - мініатюру «Про бджілку Майю», та проводили контроль за зимівлею бджіл у вулику.

На заняттях гуртка «Домашні улюбленці» (керівник Момотюк М.Т.) широко використовуються комп'ютерні технології: перегляд навчальних відеофільмів, використання мультимедійних

презентацій, фрагментів передач «Невгамовні дослідники». Юннати є активними учасниками радіопередачі «Стежинками природи», під час якої знайомлять слухачів із способом життя, харчуванням лісових мешканців: бобрів, зайців, ведмедів.

Нестандартними є заняття гуртка «Юні зоологи» (керівник Момотюк М.Т.), що проходять на базі Рівненського зоопарку загальнодержавного значення. Юннати мають змогу доглядати за екзотичними тваринами, вивчати їх поведінку в неволі. Традиційними стали проведення свят для відвідувачів зоопарку: День бабака, Зустрічі птахів. Учні розробляють свої власні бізнес-проекти кролеферм та проводили дослідження в цій галузі тваринництва.

2.5 Декоративно-прикладний напрям

Декоративно-прикладне мистецтво є складовою частиною традиційної народної культури. Види мистецтва не є ізольованими, контактують один з одним, взаємодоповнюють себе, широко й усебічно розкриваючи життя народу, глибини його душі. Багатство, колоритність, високий рівень розвитку української традиційної культури та народного мистецтва є справді вражаючим. І одним з найбільш цікавих видів, що з прадавніх часів живе й розвивається на основі спадковості традицій, як колективна художня діяльність, є народне декоративно-прикладне мистецтво. Воно щонайповніше поєднує здобутки традиційної матеріальної та духовної

культури народу, заторкуючи також і сфери знань, естетичних поглядів, смаків, переконань, звичаєво-обрядові аспекти.

Формування національної свідомості та поняття взаємозв'язку людини з природою та суспільством відроджується в народних ремеслах. Гуртківці є постійними учасниками благодійних акцій на які представляють власноруч виготовлені вироби, а отримані кошти передаються благодійним організаціям для підтримки воїнів АТО та на лікування хворих дітей. З метою залучення до таких заходів більшої кількості людей, гуртківці організують флешмоби. Однією з нетрадиційних форм роботи є організація виставок-екскурсій. В жовтні в Рівненському краєзнавчому музеї була організована виставка-екскурсія «Фотовернісаж на Покрову».

Неординарним в роботі гуртка є родинне відвідування занять, на якому, окрім гуртківців, присутні батьки та члени родини.

Вихованці гуртка «Екологічний дизайн» (керівник Дужук С.А.) працювали над проектом «Апсайклінг – творчий підхід до побутових підходів». Гуртківці підготували 2 майстер-класи виготовлення сувенірів з природних

матеріалів: «Віночок-основа з лози» та «Декорування інтер'єрних вінків». Відеозаписи транслювались на каналі Рівненської державної телерадіокомпанії (програма «Невгамовні дослідники»). Керівником гуртка створено особистий блог «Екогурток» для публікацій майстер-класів та обміну досвідом керівників гуртків еколого-натуралістичного спрямування.

Продовжує працювати група гуртка у соціальній мережі «ВКонтакте». У групі публікуються новини гуртка, фото-та відеоматеріали, ведеться спілкування на тему вибору об'єктів праці.

Керівниками гуртків декоративно-прикладного напрямку під час міських та обласних семінарів для педагогів проводяться майстер-класи.

Не один рік працює на Станції гурток «Аплікація з соломки» (керівник Бондар Т.В.). На заняттях діти в своїх фантазіях продовжують життя рослин. Усі роботи юних флористів виконуються з матеріалу подарованого їм живою природою (соломою), і тим самим діти дають їм нове життя. Вироби із соломи є одним з найцікавіших видів народної творчості, а тому робота в гуртку відкриває широкі можливості для естетичного розвитку вихованців, навчання і виховання на матеріалах народного побуту, звичаїв, традицій та обрядів. У гуртку діти здобувають навички роботи з соломою, вивчають прийоми підготовки соломи до аплікації, опановують технологічні й естетичні вимоги щодо композицій різних видів, виконують аплікації за зразком і на вільну тему, створюють рослинні композиції.

Педагоги закладу постійно у пошуку нових форм та методів роботи, які б сприяли задоволенню потреб дітей різного шкільного віку, розкриттю їхніх природних здібностей.

3. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Сьогодні виникла необхідність змінити традиційні системи навчання і використати альтернативні. В систему додаткової біологічної освіти стали стрімко вриватися інноваційні технології.

Інноваційне навчання на відміну від традиційного має на меті не подання певної суми знань, а забезпечення розвитку особистості учня, тому що головною дійовою особою навчального процесу є не вчитель, а учні.

Слід зазначити, що науково-методичне забезпечення комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради дозволяє здійснювати навчально-виховний процес на основі сучасних особистісно орієнтованих методик і технологій, спрямовує свою діяльність на постійне

підвищення науково-методичної компетентності й професійної майстерності педагогів.

Навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом (культура людських взаємостосунків), практична направленість навчання були і є актуальними завданнями діяльності педагогічного колективу. Саме тому сучасна система освітньо-розвивальної роботи закладу спрямована на постійне розширення поля креативності вихованців, формування в них стійкої внутрішньої мотивації до навчально-пізнавальної та творчої діяльності, розширення соціального досвіду, формування позитивної «Я – концепції». Це не лише забезпечує самореалізацію вихованців у обраних видах навчально-творчої діяльності, а й сприяє їх професійному самовизначенню та соціальній адаптації .

Успішність навчально-розвивальної та виховної роботи педагогічного колективу значною мірою залежить від органічного поєднання творчої праці та кращого досвіду досвідчених педагогів із новаторськими ініціативами.. Саме такий підхід є основою для визначення шляхів розвитку закладу і впровадження різнопланових інновацій.

Ідея втілення інноваційних технологій в управлінську, методичну та навчально-виховну діяльність передбачає досягнення мети високоякісної позашкільної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині умови для творчого розвитку, самореалізації та самоутвердження у різних соціальних сферах.

Однак інноваційність як дидактичний засіб чи система має при цьому втілитися у навчальні заняття гуртків. Реалізація ідеї створення інноваційних занять

виявляється не дуже легкою. У комунальному закладі „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради впроваджуються такі інноваційні технології:

1. У навчально-виховному процесі:

1.1. Школа лідера-еколога

Навчитися самим та навчити інших мислити „екологічно” такий девіз слухачів Школи лідера-еколога, яка створена на базі комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради. В школі навчаються діти різних вікових категорій.

1.2. Лабораторія в природі

Екологічна експедиція ЮНЕКО, створена на базі комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради. Юні екологи вивчають групи фітоценозів і зооценозів, їх систематичний склад, ознайомлюються з особливостями

біології та поширенням окремих видів тварин та рослин Білоозерського

масиву, працюють на пробних ділянках та складають морфолого-біологічні описи деревних та трав'янистих рослин місцевої флори за програмою GLOBE, проводять самостійні спостереження за живими об'єктами, вивчають методикау

непрямого обліку тварин за слідами їх життєдіяльності, визначають птахів за їх співом, голосовими сигналами та особливостями зовнішнього вигляду, самостійно проводять орнітологічні обліки. Члени експедиції досліджують гідрологічні об'єкти місцевості, визначають прозорість, солоність, вміст

розчиненого кисню, хімічний склад, кислотність та лужність води озера Білого, знайомляться, з методикою закладання та складання паспорта пробної площі, проводять моніторинг лісової та рекреаційної пробних площ на території Білоозерського лісництва. Як результат діяльності експедиції накопичується банк даних, що слугує цінним матеріалом для опрацювання під час навчального року. До роботи в експедиції запрошують науковців з вузів Києва, Львова, Рівного.

1.3. Країна «Юннатія»

Країна «Юннатія» - добровільна організація гуртківців комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради, яка забезпечує право і надає можливість в межах Статуту

здійснювати регулювання і управління справами в інтересах учнів навчального закладу. Учнівське самоврядування здійснює свою діяльність у співробітництві з адміністрацією та колективом педагогів, а також з батьківським комітетом.

Станція – маленька держава – республіка. Її громадяни – вихованці, батьки, педагоги, а отже, за визначенням, вони є рівними в своїх правах. Країна «Юннатія» має свою газету «Палітра». В газеті висвітлюються новини з життя Станції юних натуралістів, публікуються результати юннатівських

досліджень і спостережень, друкується інформація про цікаві факти з життя тварин, творчі доробки членів усіх гуртків.

1.4. Творча майстерня за інтересами

На базі комунального закладу екологічне виховання школярів здійснюється в позаурочний час засобами дизайну, тобто через творчу діяльність вихованців гуртків у творчих майстернях за інтересами: «Орігамі», «Паперові витівки»,

«Всяка всячина», «Розпис по тканині».

1.5. Крок до майбутнього

В процесі проведення гурткових занять, на базі комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради, є можливості ознайомити учнів із різними професіями. Якщо керівник гуртка визначає, що учень має нахили до однієї з професій, з ним проводиться індивідуальна робота, щоб поглибити знання і уміння, ще більш зацікавити професією, яка йому подобається. Щорічно в закладі проводиться Тиждень профорієнтації. Гуртківці мають змогу ознайомитись з широким колом професій, пов'язаних з діяльністю Станції юних натуралістів, за допомогою газети «Вітрина професій», отримати інформацію щодо особливостей професійної діяльності біологів, хіміків, агрономів, та як спрямувати себе на вибір майбутньої професії і як не помилитись у виборі. Впродовж тижня для юннатів усіх творчих об'єднань проходить аукціон «Рейтинг

професій» – відкрите голосування за майбутню професію. Найпопулярнішими у юнатів у 2023 році виявились професії: психолог, фотограф, флорист.

2. В методичній роботі:

2.1. Центр молодіжних інновацій

На базі комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради створено Центр молодіжних інновацій, головною метою якого є здійснення науково-просвітницької діяльності, заохочення інноваційних та інтеграційних технологій розвитку особистості дитини, підтримка талановитої учнівської молоді, допомога у задоволенні їх наукових інтересів та особистісної самореалізації.

Вступити до центру може кожен бажаючий старшокласник з навчальних закладів області, вступ базується на принципі добровільності.

Основні напрями діяльності: здійснення консультативно-інформаційної підтримки учнівської молоді за різними напрямками навчальної, наукової, соціальної, громадської та інших видів інноваційної діяльності; моніторинг потреб та проблем українського соціуму; інформування про діяльність Центру, популяризація його діяльності за допомогою засобів масової інформації, офіційного сайту Станції юних натуралістів.

2.2. Методичні читання

Методичні читання, які проводяться в комунальному закладі „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради, сприяють підвищенню педагогічної майстерності керівників гуртків і мають на меті узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Вони проводяться щосереді з актуальної педагогічної тематики. На них обговорюються новинки методичної літератури, керівники гуртків впродовж певного періоду працюють над окремими темами науково-методичної проблемної теми і доповідають про результати свого дослідження.

3. В управлінській діяльності:

3.1. Моніторинг якості навчально-виховного процесу

Моніторинг якості навчально-виховного процесу в комунальному закладі «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради – найважливіша умова підвищення ефективності управління системою освіти, удосконалення процесів навчання і виховання. Він є систематичним, планомірним і систематизованим.

У рамках моніторингу ставляться такі завдання:

1. Виявлення досягнень вихованців, зокрема перемоги у еколого-натуралістичних конкурсах та акціях.
2. З'ясування причин відмінностей досягнень у різних категоріях вихованців.
3. Виявлення факторів, які суттєво впливають на стан досягнень.
4. Корегування навчального процесу і його навчально-методичного забезпечення на основі аналізу результатів вимірювань і досліджень.
5. Підготовка позашкільного навчального закладу до широкого застосування різних засобів діагностування.
6. Впровадження сучасних технологій, проведення підсумкового контролю у вигляді творчих звітів гуртків.

Методичними інноваціями також є вирішення науково-методичних проблем, пов'язаних із розвитком творчих здібностей дітей та учнівської молоді, підвищенням креативної спрямованості позашкільного навчально-виховного мікросоціуму, інтеграцією освітньо-розвивальних і здоров'язберігаючих технологій; розроблення методик розвитку творчих здібностей вихованців в процесі навчально-дослідницької діяльності в позашкільний час; діяльність обласних профільних методичних об'єднань педагогів позашкільних навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

Після наполегливої кропіткої колективної роботи щодо створення іміджу ми простежили його позитивну динаміку. Проведене повторне анкетування довело, що імідж закладу істотно зріс. За останні роки адміністрація та педагогічний колектив можуть стверджувати, що в закладі відбулися якісні зміни:

- постійно проводяться моніторингові дослідження якості освітнього процесу, розвитку творчих здібностей гуртківців;

- створено систему роботи з обдарованими і здібними дітьми;

- активно впроваджуються інновації, інформаційно-комп'ютерні технології;

- постійно розробляється нове програмне забезпечення, вводяться в дію нові гуртки, які дають змогу урізноманітнити дозвілля учнівської молоді;

- проведення колективних творчих справ (юннатівського ярмарку, Дня відкритих дверей, гра , «Паросток» сприяє об'єднанню, згуртуванню батьків, вихованців та педагогів;

- створено комфортні умови для навчання і виховання;

- на сайтах Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, сайті Рівненської обласної ради та сайті Станції юних натуралістів постійно рекламується заклад, презентується його потенціал, що дає можливість підняти імідж закладу на рівні міста, області та України;

- налагоджено співпрацю з громадськістю, спонсорами, їх залучено до управління закладом;

- активізовано роботу учнівського самоврядування;

- упроваджені та використовуються активні форми роботи з учнями (конкурси, екскурсії, дослідницькі проекти, волонтерська діяльність, презентації, ігри);

- тісною стала співпраця керівників гуртків із психологічною службою;

- зросла кількість заходів та збільшилася кількість вихованців, які виявляють бажання брати участь у житті гуртка та закладу;

- зросла участь кожного в реалізації завдань навчально-виховного процесу.

Головни»Рівненської обласної ради є підтримка загальнодержавної програми пошуку, практичної діагностики, навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей, націлена на підготовку творчої особистості; оволодіння вихованцями знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, бджільництво.

Шукаючи шляхи поєднання звичного й нового, прагнемо модернізації наявного творчого потенціалу кожного педагога. Використання передових педагогічних технологій педагогами Станції сприяє високій якості навчально-виховного процесу, про що свідчать досягнення вихованців та керівників гуртків на Всеукраїнських конкурсах.

Новий зміст освіти, освоєння нових навчальних програм, створення авторських програм, пошук оригінальних методик викладання — усе це спонукає педагогів закладу до творчої, дослідницької роботи, створює прекрасні умови для розвитку творчих здібностей та самореалізації особистості вихованців як необхідної умови становлення особистості як творця і проектувальника власного життя, позитивно впливає на формування іміджу.

Створення позитивного іміджу закладу підвищує ефективність його діяльності, дає можливість найповніше задовольнити потреби клієнтів, якими є передусім гуртківці та їх батьки. Кожен батько хоче, щоб позашкільний заклад дитина відвідувала з користю і не розчарувалася у своєму виборі. З

іншого боку, кожен директор і педагогічний колектив мріють, щоб їхній заклад виокремлювався з-поміж інших і був конкурентоспроможним.

Сформований позитивний імідж дозволяє вирішувати такі завдання:

- підвищення привабливості і конкурентоспроможності позашкільного навчального закладу, в першу чергу, для вихованців та їх батьків;
- підвищення ефективності заходів щодо надання якісних освітніх послуг;
- поліпшення соціально-психологічного мікроклімату в колективі;
- підвищення рівня організації культури закладу позашкільної освіти й якості освіти.

Отже, імідж навчального закладу – це складне явище, яке містить чимало чинників. Метою формування позитивного іміджу позашкільного навчального закладу є підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій, установа та розширення партнерських зв'язків. Знання особливостей його структурних компонентів дозволяє свідомо та цілеспрямовано формувати позитивний імідж закладу та продовжувати досліджувати його вплив на конкурентоспроможність та роль на сучасному ринку.

Література

1. Карамушка Л.М. Психологічні основи організації управління сучасними освітніми закладами / Л.М.Карамушка // Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти. Київ-Рівне, 1997.- С.21-23.
2. Джефкінс Ф. Реклама: Практич. посіб. - Київ: Т-во „Знання”, КОО, 2001. – 456 с.
3. Комаровський О. В. Паблік рилейшнз в освітньому просторі / Активізація креативного потенціалу особистості // Зб. наук.-метод. праць. За ред. Третьяченко В. В. (гол. ред. кол.), Гладушиної Р. М., Сорочан Т. М., Філіппова В. Л. та ін. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – С. 92-95.

4. Грицюк Л. Імідж школи: його вплив на конкурентоспроможність закладу на освітньому ринку. // Директор школи.- 2-15.-№9-10.- С.65-74.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Валентина Остапчук, директор

Волинський обласний еколого-
натуралістичний центр
Волинської обласної ради

У період реформування усіх ланок суспільного життя все гостріше стає питання суспільного розуміння необхідності позашкільної освіти. Цілком слушною є думка про те, що позашкільна освіта є потужним каталізатором процесу розвитку особистості, засобом включення її в соціокультурну практику: це той сектор освіти, де здійснюються особистісне і професійне самовизначення дітей та підлітків. Позашкільні навчальні заклади вирішують важливі завдання освітньої і соціальної політики щодо самореалізації дитини в суспільстві, формуванні її як громадянина і патріота, професійного самовизначення та допрофесійної підготовки, профілактики негативної поведінки в дитячому й молодіжному середовищі.

Позашкільна освіта сьогодні знаходиться на етапі, коли сучасність вимагає від педагогів вивчення і впровадження у практику інтерактивних педагогічних технологій. Метою їх впровадження є підвищення ефективності освітнього процесу, яка прямо залежить від компетенції педагога та умілого використання різноманітних форм та методів.

Інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. Її результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, а за певних умов — створення якісно нової педагогічної практики — авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

Позашкільна освіта допомагає розвинути здібності та таланти дитини, які можуть бути корисними у її житті як просто зараз, так і в дорослому майбутньому, визначитись із майбутньою професійною діяльністю; [зменшує підліткову злочинність](#), адже у вільний час діти зайняті корисною улюбленою справою. Хоббі, заняття спортом, наукова діяльність відволікають дитину від постійного або частого проведення часу в гаджетах та соціальних мережах.

Позашкільні заклади еколого-натуралістичного спрямування забезпечують досягнення вихованцями таких практичних компетенцій як формування вмінь і навичок розв'язання екологічних проблем раціонального природокористування. Учнівська молодь набуває досвіду власної творчої діяльності у сфері екології, розв'язання творчих завдань, формування гармонійних взаємовідносин людини з природою, вмінь проведення самостійних наукових досліджень, розвиток просторового і логічного мислення, творчої уяви, виховання сталого інтересу до екологічної самоосвіти.

Цінність позашкільної освіти в умовах війни набуває нових сенсів. Адже психологічний стан дітей погіршився, вони частіше відчувають страх за життя, своє та близьких, тривожність. Психологічні травми мають довгострокові негативні наслідки для дитини. Водночас улюблене заняття допомагає долати негативний вплив. Спільне дозвілля і живе спілкування з ровесниками та педагогами, об'єднаними однаковими інтересами в гуртках, секціях, закладах позашкільної освіти, асоціаціях, об'єднаннях тощо допомагає дитині соціалізуватися та важливе для її всестороннього розвитку.

Виходячи із вищесказаного, актуальності набуває відповідним чином організований освітній процес, нормативно-правова база , яка визначає діяльність закладу позашкільної освіти.

I. ДОВІДНИК ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Перелік актів законодавства, чинних відомчих нормативно-правових актів у галузі позашкільної освіти

I.1. Закони України

Про освіту (від 05.09.2017 № 2145-VIII)

Про позашкільну освіту (від 22.06.2000 № 1841-III)

I. II. Укази Президента України

Про гранти Президента України для обдарованої молоді (від 02.08.2000 № 945/2000)

Положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (від 16.05.2006 № 396/2006)

Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді (від 30.09.2010 № 927/2010)

I. III. Постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України

Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти (від 21.08.2019 р. № 779)

Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності (від 27.08.2010 № 796)

Про вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах (від 20.08.2008 № 993)

Про затвердження переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що

забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету (від 17.08.2002 № 1133)

Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад (від 06.05 2001 № 433)

I. IV. Накази Міністерства

Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи (від 02.10.2014 № 1124)

Про затвердження Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту (від 12.07.2001 № 510)

Про затвердження Типових переліків навчальних наочних посібників і технічних засобів навчання для художньо-естетичних, еколого-натуралістичних, туристсько-краєзнавчих і науково-технічних позашкільних навчальних закладів системи освіти Міністерства освіти і науки України (від 08.01.2002 № 5)

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станцію юних техніків (від 16.04.2002 № 238)

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів (від 10.05.2002 № 292)

Про затвердження Положення «Про почесні звання «Народний художній колектив» і «Зразковий художній колектив» (від 14.08.2002 № 461)

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів (від 19.12.2002 № 730)

Про затвердження Типових переліків навчально-наочних посібників та обладнання спеціального призначення для позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України (військово-патріотичний і спортивний напрям позашкільної освіти) (від 13.07.2004 № 576)

Про затвердження Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах (від 11.08.2004 № 651)

Про затвердження Положення про Малу академію наук учнівської молоді (від 09.02.2006 № 90)

Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами (від 23.07.2010 № 736/902/758 – спільно з Міністерством економіки та Міністерством фінансів))

Про затвердження Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання (від 05.11.2009 № 1010)

Про затвердження Положення про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів (від 06.11.2009 № 1022)

Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності (від 22.09.2011 № 1099)

Про затвердження Положення про Всеукраїнські відкриті заходи із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді (наказ від 13.11.2017 № 1468, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 грудня 2017 р. за № 1471/31339)

Про затвердження Положення про Чемпіонати України з видів спортивного туризму (від 30.05.2012 № 642, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.06.2012 за № 992/21304)

Про затвердження Примірної інструкції з ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах (від 23.08.2012 №947)

Про затвердження Типових штатних нормативів позашкільних навчальних закладів (від 31.10.2012 № 1230)

Про затвердження форм звітності з питань діяльності позашкільних навчальних закладів та інструкцій щодо їх заповнення (наказ від 12.07.2017 № 1016, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03 серпня 2017 р. за № 954/30822)

Про затвердження Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів (від 27.05.2013 № 591, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.06.2013 за № 941/23473)

Про затвердження Положення про Кубки України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів (від 28.05.2013 № 615, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.06.2013 за № 956/23488)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти (від 09.09.2014 № 1008, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 25.09.2014 № 1166/25943)

Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи (від 02.10.2014 № 1124, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.10.2014 за № 1340/26117)

Про затвердження Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів (від 02.10.2014 № 1124, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.10.2014 за № 1342/26119)

Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (від 22.10.2014 № 1195, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2014 за № 1415/26192)

Про затвердження Положення про наукові товариства учнів (від 10.11.2014 № 1287, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25.11.2014 за № 1495/26272)

Про затвердження Положення про учнівські лісництва (від 30.01.2015 № 66, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27/03/2015. за № 339/26784)

Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки (від 30.01.2015 № 68, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27/03/2015 за № 337/26782)

Про затвердження Положення про Природничу школу учнівської молоді (від 31.01.2015 № 75, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14/02.2015 за № 160/26605)

Про затвердження Положення про наукові профільні школи учнівської молоді (від 08.04.2015 № 408, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24.04.2015 за № 466/26911)

Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріот (від 16.06.2015 № 641)

Про затвердження Положення про учнівські теплиці від 28.09.2015 № 979, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.10. 2015 за № 1251/27696)

Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні тваринницькі комплекси (від 28.09.2015 № 980, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.10.2015 за № 1252/27697)

Про затвердження Положення про змагання з туристських спортивних походів серед учнівської та студентської молоді (від 27.11.2015 № 1250, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.02.2016 за № 175/28305)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум юних екологів (спільний наказ Міністерство освіти і науки України та Міністерство

соціальної політики України від 16.12.2015 1289/1218, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04.01.2016. за № 4/28134)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум учнівських трудових об'єднань (спільний наказ МОН і Мінсоцполітики від 22.02.2016 1289/1218, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.03.2016 за № 387/28517)

Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячу спілку «Дитячий екологічний парламент» (від 21.04.2016 № 444, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 за № 738/28868)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль «Скарбниця народної духовності» (від 16.08.2016 № 977, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07.09.2016 за № 1220/29350)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит» (від 03.10.2016 № 1184, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.10.2016 за № 1398/29528)

Про затвердження переліку найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форм власності системи міністерства освіти і науки України (від 14.08.2017 № 1157)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум юних натуралістів (від 19.03.2019 № 372/404, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 березня 2019 р. за № 326/33297)

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс екскурсіводів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу» (від 21.09.2016 № 1129, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2016 р. за № 1340/29470)

Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України (наказ від 08.02.2021 № 147, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05 квітня 2021 р. за № 441/36063)

Про затвердження Типової освітньої програми закладу позашкільної освіти (наказ від 05.01.2021 № 17, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 1 березня 2021 р. за № 308/35930)

I. V. Листи Міністерства

Про організацію освітнього процесу в закладах позашкільної освіти у 2021/2022 навчальному році (від 17.08.2021 № 1/9-414)

Деякі питання організації виховного процесу у 2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок (від 16.07.2021 № 1/9-362)

Щодо застосування Порядку організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти (від 07.07.2020 № 1/9-363)

Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2021/2022 н. р. (від 16.07.2021 № 1/9-363)

II. КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ОБЛАСТІ 2020-2025 РР. «ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Соціальний, економічний і духовний розвиток суспільства зумовлює потребу у забезпеченні організації вільного часу дітей і молоді, якісній позашкільній освіті як запоруки майбутнього.

У новому форматі позашкільна освіта еколого-натуралістичного спрямування повинна бути зосереджена на конкретній дитині, юннатові-дослідникові з його освітніми і психолого-фізіологічними потребами.

Для забезпечення високої якості й доступності позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку потрібно активно розвивати партнерство.

Територіальні екологічні центри (станції), філії, відділи повинні забезпечувати ранню профілізацію й здобуття первинних професійних знань,

умінь і навичок, сприяти соціалізації та подальшій самореалізації кожної особистості.

Позашкільна освіта – всесвіт дитини і майбутнє суспільства та держави.

МЕТА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ

- розроблення й упровадження у практику нових нормативно-правових і організаційно-методичних матеріалів з організації та здійснення освітнього процесу закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю та відновлення або ж створення нових філій, окремих гуртків, секцій, клубів на базі опорних шкіл і, насамперед, у закладах загальної середньої освіти сільської місцевості;
- розроблення сучасного навчально-методичного забезпечення для позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку;
- залучення висококваліфікованих педпрацівників, науковців з відповідною фаховою освітою на посади методистів та керівників гуртків;
- відновлення мережі філій закладів позашкільної освіти чи окремих гуртків, клубів, секцій та інших творчих об'єднань дітей і учнівської молоді за місцем проживання, фінансова підтримка яких має здійснюватися за рахунок місцевих бюджетів;
- урізноманітнення напрямів позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю, удосконалення її організаційних форм, методів і засобів освітнього процесу;
- пропаганда здорового способу життя через запровадження інноваційних форм дослідницької діяльності;

- розвиток системи громадянського виховання дітей та молоді засобами патріотичного виховання;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для позашкільної освіти;
- запровадження міжнародного досвіду зарубіжних країн в освітній процес;
- створення комп'ютерних класів, центрів та електронних бібліотек закладів позашкільної освіти різних форм власності й підпорядкування.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ ТА РОЗВИТОК МЕРЕЖІ

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 2. ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВИХОВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 4. ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ. ЯКІСНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ТА МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОГРАМИ

- Волинський обласний еколого-натуралістичний центр;
- структурні підрозділи (екологічні центри, станції, філії, відділи, громадські екологічні організації) на місцях;

- органи управління об'єднаними територіальними громадами.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ

- обласний бюджет;
- бюджет районних (міських рад) на місцях;
- бюджет органів управління об'єднаними територіальними громадами;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ ТА РОЗВИТОК МЕРЕЖІ

Мета: Забезпечити ефективне управління позашкільним закладом еколого-натуралістичного спрямування шляхом модернізації структури діяльності та оновлення фінансово-економічних механізмів Центру та громад для задоволення їх потреб, зокрема у питаннях навчання і виховання дітей та молоді за допомогою сучасних форм і методів позашкільної освіти.

Ефективне функціонування і розвиток позашкільної освіти можливе за умови забезпечення її обов'язкових складових, що включають: організаційно-управлінську, нормативно-правову, кадрову, науково-методичну, фінансову та матеріально-технічну діяльність позашкільного закладу еколого-натуралістичного спрямування.

Організаційно-управлінське забезпечення позашкільної освіти передбачає створення, ефективне функціонування та розвиток багаторівневої структури: функцій відділів, філій позашкільних закладів еколого-натуралістичного спрямування, залежно від підпорядкування, типів та форм власності на базах закладів ОТГ.

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення позашкільної освіти полягає в наявності коштів та матеріальної бази для діяльності закладів позашкільної освіти (центрів, станцій, відділів, філій тощо).

Нормативно-правове забезпечення позашкільної освіти передбачає наявність необхідних нормативно-правових документів, визначення та розвиток законодавчих засад, створення належного правового поля для діяльності та функціонування позашкільного закладу еколого-натуралістичного спрямування.

Кадрове забезпечення позашкільної освіти передбачає наявність необхідної кількості підготовлених педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників відповідної кваліфікації

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти полягає у науковому обґрунтуванні і методичному забезпеченні системи позашкільної освіти.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Структуризація діяльності мережі та організаційно-правове забезпечення позашкільної освіти

МЕТА: Підвищення рівня конкурентоспроможності закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, розвиток його автономії та відповідальності за результати освітньої діяльності.

Виявлення та розвиток інтересів і здібностей кожної дитини, реалізація особистісно-орієнтованої системи навчання, що забезпечується структурою та технологією навчального процесу, де необхідно:

- забезпечити розвиток мережі закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування в області, з урахуванням потреб громад, суспільних запитів та державних вимог;
- суттєво покращити ефективність координації діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, у здійсненні освітньо-виховних та дозвіллевих ініціатив, а також реалізації спільних проектів щодо співпраці з іншими інституціями, які займаються вихованням та розвитком дітей та молоді.

ЗАВДАННЯ:

- модернізувати структуру організаційно-управлінської діяльності

закладів, з метою оперативного управління та координації інформаційної та навчально-методичної роботи на різних територіях Волині (районів, міст, ОТГ);

- створити інформаційно-методичні ресурсні центри закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, із розгалуженою мережею філій на базах опорних загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів області;
- забезпечити обмеження (заборону) зміни цільового призначення приміщень закладів або їх не цільового використання (не за профілем діяльності);
- забезпечити реалізацію освітньої політики у галузі позашкільної освіти, розвитку еколого-натуралістичної творчості в області як одного з пріоритетних завдань держави та питання національної безпеки.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Створення дієвої структури координації діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування в області, інформаційно-комунікаційної співпраці між територіальними громадами Волині, з метою створення збалансованої системи якісних освітньо-виховних функцій позашкільля на задоволення потреб громади.

Ефективне регулювання відносин між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян та сім'ями, які визначають зміст, форми і методи позашкільної освіти вихованців, учнів і слухачів; створення умов для благодійної діяльності.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Фінансове та матеріально-технічне забезпечення - конкурентоспроможність закладів позашкільної освіти

МЕТА: Важливе значення для забезпечення якості та розвитку позашкільної освіти має наявність сучасної матеріально-технічної бази, що

включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання й транспортні засоби.

Оновлення матеріально-технічної бази забезпечить розвиток сучасного освітньо-виховного середовища, комфортні та безпечні умови навчання та дозвілля дітей і молоді, які відповідатимуть якісним стандартам та санітарно-гігієнічним нормам.

Рівень матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, значною мірою визначається обсягом фінансування на ці цілі.

Величина виділених коштів на проведення заходів (фестивалів, конкурсів, змагань, оздоровлення, турнірів, тощо) закладами позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування впливає на якісний показник ефективності діяльності та рейтинг досягнень всеукраїнського рівня.

ЗАВДАННЯ:

- забезпечувати використання бюджетних коштів та залучення інших фінансових ресурсів для покращення матеріально-технічного стану (споруд, будівель, навчального обладнання) закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування;
- забезпечувати соціальний захист усіх учасників освітнього процесу та своєчасну виплату заробітної плати для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, передбачивши засоби фінансового стимулювання ефективної діяльності кожного (доплати за престиж, стаж роботи, надбавки за інтенсивність у роботі та премії, тощо);
- напрацьовувати методику багатоканального фінансування діяльності Центру та механізми співпраці з бізнесом, фізичними і юридичними особами, залучати до участі в розвитку і зміцненні матеріально-технічної бази закладів еколого-натуралістичного спрямування;
- сприяти організації різного роду платних освітніх послуг

(факультативних курсів, гуртків, клубів, секцій тощо), а також курсів з поглибленого вивчення окремих предметів, що виходять за межі навчальних планів, курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування;

- сформувати фінансово-організаційну модель проведення платних екскурсій, експедицій, тренінгів, виставок, виступів еко-театрів та агітколективів та інших культурно-масових заходів екологічного спрямування, а також реалізації виробів, створених керівниками гуртків та учнями, студентами еко-центрів (станцій юних натуралістів) тощо.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

- Запровадження принципів партнерства, автономії навчальних закладів, дотримання принципу відповідальності педагогічного колективу закладу за результати освітньої діяльності;
- досягнення економічної ефективності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, залучення коштів з різних джерел, не заборонених чинним законодавством України.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3: Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти. Професійна компетентність педагогічних працівників

МЕТА: Науково-методичне забезпечення закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування полягає у науковому обґрунтуванні і методичному забезпеченні системи позашкільної освіти, з метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників Центру, розвитку їх професійної компетентності.

Компетентності покладено в основу реалізації позашкільної освіти й вони інтегровані в її зміст.

Зміст позашкільної освіти базується на 4-х освітніх процесах: навчання, виховання, розвитку та соціалізації.

Кадрове забезпечення закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування передбачає наявність необхідної кількості підготовлених педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників відповідної кваліфікації.

ЗАВДАННЯ:

- сформувати єдину мережу комунікації між ВОЕНЦ та закладами позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування з метою створення гнучкого оперативного каналу передання інформації, новітніх методик і науково-освітніх ініціатив для методичного супроводу навчально-виховного процесу;
- вдосконалити систему підвищення кваліфікації та навчання новим професійним компетентностям молодих педагогів (керівників гуртків) позашкільної освіти;
- сприяти залученню молодих педагогів до педагогічної діяльності в закладах позашкільної освіти та розширити співпрацю із закладами вищої педагогічної чи профільної освіти;

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Формування в закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування комфортного простору, сприятливого для навчання впродовж життя, зростання професійної компетентності педагогічних працівників області, підвищення ефективності системи підготовки (перепідготовки) та професійного розвитку педагогічних і керівних кадрів, а також підняття престижу педагога позашкільної освіти в суспільстві.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4: Задоволення суспільно-громадського запиту на позашкільну освіту та соціальне партнерство

МЕТА: Визначення концептуальних засад державної політики в галузі освіти і культури ставить за мету піднести їх роль в державотворчих процесах, формуванні структур громадянського суспільства, утвердженні

гуманістичних цінностей, високої моралі, національної самосвідомості та патріотизму, подолати негативні явища та сприяти позитивним тенденціям у культурно-освітній сфері суспільного буття України.

Висока загальна культура українського суспільства має відігравати вирішальну роль у протистоянні таким негативним проявам, як культ насильства, політичний екстремізм, ксенофобія, злочинність та моральна деградація. Особливої уваги вимагають проблеми духовного виховання молоді, формування її високих екологічних, естетичних і етичних запитів.

ЗАВДАННЯ:

- вдосконалювати форми безперервної екологічної освіти для бажаючих різного віку як відкритої державно-громадської системи на основі співвідповідальності між органами влади, громадою та батьками;
- підвищити якість і забезпечити доступність здобуття позашкільної екологічної освіти у вільний час, організації дозвілля і всебічного розвитку дітей та молоді;
- реалізувати права дитини на екологічну, краєзнавчо-пошукову та іншу діяльність, відповідно до еколого-натуралістичного напрямку і профілю закладу позашкільної освіти;
- змодельювати умови розвитку інклюзивної освіти для зайнятості дітей з особливими потребами в діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування;
- сформулювати пропозиції щодо зайнятості людей похилого віку за типом «університетів третього покоління»;
- активізувати співпрацю ОТГ, закладів позашкільної освіти, батьків і громадськості у розвитку еколого-натуралістичної творчості, поширенні екологічних знань, формуванні екологічної культури;
- активізувати співпрацю з громадськими організаціями, волонтерськими об'єднаннями, у питаннях виховання молоді, формування в них морально-духовних цінностей, патріотизму та

людської гідності.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

- реалізація освітньої політики у галузі позашкільної освіти як важливої функції у процесі виховання та розвитку дитини;
- створення та забезпечення рівного доступу до профільної позашкільної освіти, організація дослідницької та пошукової діяльності;
- формування та розвиток системи позашкільної освіти на основі світових та національних надбань, усталених традицій та сучасних підходів.
- підвищення ролі суспільних інституцій, батьків, громадськості у розвитку позашкільної освіти, забезпечення її престижу.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 5: Засоби комунікації та інформування громади

МЕТА: Створення ефективного інформаційного простору висвітлення досягнень і проблем позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, забезпечення широкої реклами та роз'яснювальної компанії щодо діяльності закладів позашкільної освіти, публічних просвітницьких заходів, здійснення соціальної реклами.

ЗАВДАННЯ:

- створити мережу комунікації між закладами позашкільної освіти (інтернет-портал, фейсбук-група, тощо);
- напрацювати спільно з Волинською ТРК науково-пізнавальні програми з питань екологічного виховання, духовності, творчої (різнопрофільної) ініціативи молоді, досягнень роботи закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Всебічне інформування широкої громадськості щодо специфіки діяльності закладів позашкільної освіти, їх досягнень та ініціатив, проведення заходів у вільний час, підняття престижу позашкільної освіти

еколого-натуралістичної творчості у свідомості громадян.

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 2. ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мета. Переосмислення та вдосконалення сутності й функцій позашкільної освіти в сучасному сприйнятті та в часі структурних змін в українській освіті в цілому.

Позашкільна освіта є важливою інституцією в організації дозвілля дітей і молоді, розвитку їх талантів та вподобань, а також надання послуг додаткової профільної освіти, через які розвиваються потенціал особи та життєві компетентності.

Сутність позашкільної освіти полягає в тому, що вона як складова системи освіти передбачає цілеспрямований процес і результат виховання, навчання, розвитку та соціалізацію особистості у вільний час в закладах позашкільної освіти.

Основними *функціями позашкільної освіти* є дозвілля, пізнання, творчість.

- *Дозвілля* - діяльність, спрямована на загальну організацію вільного часу (відпочинок, розваги, самоосвіта, свята).
- *Пізнання* - діяльність, спрямована на отримання знань.
- *Творчість* - діяльність, спрямована на створення нових матеріальних і духовних цінностей.

Позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я.

Структура позашкільної освіти взаємопов'язана і базується на основних сферах життєдіяльності людини. Враховуючи, що основними сферами життєдіяльності людини є природа, суспільство, культура,

техніка, спорт, до напрямів позашкільної освіти належать екологічний, оздоровчий.

Кожний напрям позашкільної освіти передбачає свої освітні профілі.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Профільний освітньо-виховний процес та розвиток здібностей її учасників

МЕТА: Забезпечення взаємодії позашкільного закладу та закладу загальної середньої освіти щодо впровадження профільної школи через дослідницькі практикуми з дітьми, уміння фіксувати результати спостережень, дослідів.

Зміст позашкільної освіти - це сукупність понять, знань, вмінь, навичок, досвіду, якостей, які опановують діти і молодь у закладах позашкільної освіти.

Зміст позашкільної освіти базується на 4-х освітніх процесах: навчання, виховання, розвиток та соціалізація.

ЗАВДАННЯ:

- модернізувати форми і методи організації освітньо-виховного процесу та ініціатив щодо проведення масових заходів для дітей і молоді у вільний час;
- вдосконалити зміст роботи та запропонувати нові напрями та профілі діяльності, з метою розвитку талантів, вподобань та вмінь дітей;
- запропонувати нові підходи щодо охоплення дітей молодшого віку позашкільною освітою через пропагування різних форм її надання;
- створення різних умов діяльності суб'єктів надання додаткової освіти (студії, школи раннього розвитку через призму природного та навколишнього середовища тощо);

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Вдосконалення форм і методів надання позашкільної освіти відповідно до потреб громади та інтересів, нахилів та вподобань дітей і молоді. Формування потреби у безперервній освіті й необхідності самопізнання,

самовиховання та самовдосконалення

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Допрофесійна підготовка та формування компетентностей особистості

МЕТА: Державна політика, Закон України «Про освіту», Концепція профільної освіти в старшій школі визначають стратегію, основні принципи, завдання й напрямки профілізації на старшому ступені навчання.

Найважливішим напрямком модернізації навчання в закладах загальної середньої освіти є впровадження профільного навчання в старшій школі.

У профільних класах акцентовано поглиблене вивчення окремих предметів і здійснюється наступність між загальним і професійним

ЗАВДАННЯ:

- модернізувати форми і методи організації освітньо-виховного процесу та ініціатив щодо проведення масових заходів для дітей і молоді у вільний час.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Вдосконалення форм і методів надання позашкільної освіти відповідно до потреб громади та інтересів, нахилів та вподобань дітей і молоді. Формування потреби у безперервній освіті й необхідності самопізнання, самовиховання та самовдосконалення

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Допрофесійна підготовка та формування компетентностей особистості

МЕТА: Державна політика, Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція профільної освіти в старшій школі визначають стратегію, основні принципи, завдання й напрямки профілізації на старшому ступені навчання.

Найважливішим напрямком модернізації навчання в загальноосвітніх

навчальних закладах є впровадження профільного навчання в старшій школі.

У профільних класах акцентовано поглиблене вивчення окремих предметів і здійснюється наступність між загальним і професійним навчанням.

Перехід школи на профільне навчання ставить учнів старших класів перед першим у їх житті серйозним вибором – необхідність особистого визначення напрямку подальшого навчання і майбутньої професії.

Сучасний зміст позашкільної освіти спрямований на формування компетентностей особистості:

пізнавальна компетентність – це компетентність, що забезпечує оволодіння поняттями, знаннями, розширення наукового світогляду особистості.

практична компетентність - компетентність, що забезпечує формування практичних умінь та навичок особистості.

• *Екологічна компетентність* - це компетентність, що формує культуру здорового способу життя, екологічну культуру дбайливого ставлення до довкілля, вчить молодь вмінню фіксувати результати спостережень і дослідів, розв'язувати завдання практичного спрямування;

• *Соціальна компетентність* - компетентність, що забезпечує загальну культуру особистості, її виховання, здатність до співпраці, соціальної взаємодії.

Саме позашкільна освіта стає середовищем здобуття дітьми первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності, профорієнтаційно-профільної підготовки.

ЗАВДАННЯ:

- запропонувати різні форми роботи для формування сукупності знань,

умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах для визначення профілю наступного навчання та виду діяльності;

- пошук ефективної моделі психолого – педагогічного супроводу всього навчально – виховного процесу в закладі позашкільної освіти;
- змодельовати нові методики надання дітям навичок, які стануть визначальними у майбутній професії - одне з найголовніших завдань педагогів;
- задовольнити індивідуальні запити, інтереси дітей та молоді, стимулювати розвиток їхніх нахилів та здібностей у різних сферах.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Забезпечення у позашкільних навчальних закладах цілеспрямованого процесу і результату формування компетентностей особистості про природу, людину, суспільство, в освітній діяльності (виховання, навчання, розвиток та соціалізація) для подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Головне – це серйозна профільна освіта з виходом на допрофесійну підготовку та формування компетентностей.

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВИХОВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ.

МЕТА: Організація системної роботи з дітьми і молоддю, їх змістовного дозвілля має органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, правове, екологічне, трудове виховання та базуватися на національній історії, українських традиціях та звичаях.

- Позашкільна освіта надає перевагу активним формам роботи (тематичні заходи, акції тощо), що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття дітьми та учнівською молоддю соціального досвіду, патріотичної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи,

відповідальності за свої дії та вчинки.

• Змістова організація дозвілля молоді передбачає знання її смаків, уподобань і створення умов для їх формування та задоволення.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Формування в учнівської молоді почуття патріотизму, людської гідності та громадянської позиції.

МЕТА: Побудова виховного процесу на духовних традиціях українського народу і цінностях громадянського суспільства. Виховання свідомого громадянина, патріота держави.

Формування пропозицій дообласної цільової Програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 рр.

ЗАВДАННЯ:

- поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, уникати формалізму й одноманітності;
- проводити в районах, містах мікрорегіону (громадах) презентаційно-профорієнтаційні ярмарки;
- пропагувати серед дітей та підлітків здоровий спосіб життя;
- спрямовувати ініціативу на пошук нових форм і методів боротьби зі злочинністю в учнівському середовищі, розвиток ефективних альтернативних та креативних форм задоволення культурних потреб молоді.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Організація і проведення масових заходів: літні табори, експедиції, походи, забезпечення юннатів змістовним дозвіллям у природі є невід'ємним елементом виховання дітей та їх практичної діяльності у закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування для досягнення:

- якісно нового рівня екологічної просвіти;
- утвердження національних та загальнолюдських цінностей, громадянських

якостей;

- розвитку ініціативи у сфері дозвілля та змістовного проведення вільного часу;
- набуття національно-патріотичних компетентностей, що забезпечують формування патріотичної свідомості.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Виховання та формування розуміння у дітей українських традицій, зразків звичаєвої культури.

МЕТА: Формування розуміння історії становлення української традиційної культури, звичаїв та обрядів, які становлять основу формування календарно-обрядових свят та родинно-побутових традицій.

ЗАВДАННЯ:

- забезпечити збагачення змісту та вдосконалення форм організації культурно-освітніх, природничо-екологічних та інших заходів, з метою формування системи змістовного дозвілля дітей і молоді;
- здійснювати пошук цікавих та ефективних форм роботи з дітьми;
- популяризувати різні форми роботи у позашкільлі: агітколектив, екоатер тощо.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Формування цілеспрямованого процесу виховання, навчання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час у позашкільному навчальному закладі.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3: Виховання духовності та моральних якостей на основі загальнолюдських цінностей «Від стану екології природи – до стану екології душі».

МЕТА: Виховання молоді та формування світогляду на засадах загальнолюдської та екологічної культури. Формування моральних цінностей та життєвих пріоритетів.

ЗАВДАННЯ:

- зацікавити батьківську громадськість вихованням їхніх дітей на засадах

загальнолюдської та екологічної культури;

- сприяти формуванню ціннісних орієнтирів громади в напрямі переважання духовних цінностей і морального вдосконалення.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Створення гармонійного середовища для духовного розвитку дітей та молоді, розуміння ними складової екологічного виховання. Зниження рівня проявів аморальності та злочинності в учнівському середовищі. Формування почуттів, **вчинків, поглядів, дій** молоді, які утотожуються з поняттями любові до України і родини.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4: Формування здорової нації, фізичне виховання та психолого-емоційне оздоровлення дітей і молоді

МЕТА: Створення умов для забезпечення збереження фізичного та морального здоров'я учасників навчально-виховного процесу шляхом створення відповідного середовища відпочинку та змістовного дозвілля. Реалізація різноманітних заходів оздоровчого, еколого-краєзнавчого характеру, з метою психо-емоційної реабілітації дитини.

ЗАВДАННЯ:

- забезпечувати повноцінний психологічний та особистісний розвиток гуртківця, для прийняття оптимального рішення в різних життєвих ситуаціях.
- створювати безпечне середовище для проведення вільного часу учнівської та студентської молоді.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Формування певної системи інформаційно-освітньої діяльності і змістовного дозвілля, експедицій, літніх таборів та шкіл, які залишаються основною базою відпочинку, розваг безперервної екологічної освіти.

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 4.

ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ. ЯКІСНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ТА МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.

МЕТА: Успішне корегування змісту позашкільної освіти спрямувати на задоволення потреб громади і кожної особи, через здійснення моніторингу діяльності в умовах децентралізації зобов'язує до системного аналізу якості виконання освітніх програм, рівня викладання та компетентності викладацького складу, рівня засвоєння знань дітьми і підлітками, активністю їх в організації змістовного вільного часу.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Моніторинг та оцінювання якості надання послуг засобами позашкільної освіти.

МЕТА: Створення системи моніторингу ефективної діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування та якості послуг, які надаються ними.

ЗАВДАННЯ:

Сформулювати концепцію моніторингу ефективності діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування за базовими показниками:

- популярність послуг екологічної просвіти освіти та якість їх надання споживачам;
- кількісні показники переліку послуг, які надаються учасникам навчально-виховного процесу;
- якісні показники успішної діяльності закладів позашкільної освіти (досягнення, результати, задоволення потреб району/міста/громади);
- компетентності педагогічних кадрів, їхньої фаховості у наданні послуг, що впливають на ефективність і показники досягнень у навчально-виховному процесі;
- зовнішній якісний показник діяльності закладів позашкільної освіти (анкетування, опитування, тестування тощо) та внутрішній аналіз

відносин учасників навчально-виховного процесу (співпраця).

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

- створення реальної системи безперервного навчання і виховання дітей для досягнення високих освітніх рівнів, вдосконалення змісту позашкільної освіти в контексті соціальних, політичних та економічних змін;
- трансформація змісту позашкільної освіти відповідно до потреб молоді, громадян і викликів сучасного суспільства, створення умов для постійного оновлення змісту позашкільної освіти, перетворення системи освіти на рушій впровадження інновацій;
- модернізація змісту, форм та методів позашкільної освіти відповідно до сучасних умов.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Нарощення потенціалу мережі закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування

МЕТА: Покращення пропозицій та підвищення активності суспільного замовлення на послуги позашкілля.

Пошук сучасних форм фінансової конкурентоспроможності в умовах обмеженого бюджетного фінансування.

Необхідність популяризації послуг позашкільної освіти на всіх рівнях (ОТГ-місто-район-область-держава), з метою підвищення конкурентоспроможності, збільшення кількості учасників навчально-виховного процесу та розвитку структури позашкільної екологічної просвіти в регіоні.

ЗАВДАННЯ:

- визначити пріоритетні (популярні, бажані, ефективні) послуги, які можуть надаватися існуючою структурною мережею закладів позашкільної освіти з врахуванням наявних ресурсів;
- критично переглянути існуючі структурні одиниці (штати, гуртки, профілі діяльності) та створити за рахунок вивільненого ресурсу (посад,

ставок, матеріально-технічної бази) нові структурні одиниці для надання послуг, відповідно до потреб і запитів;

- запропонувати організаційно-фінансову модель надання додаткових освітніх послуг, на які є запит (зокрема і на платній основі);

- сформулювати пропозиції одержання фінансового прибутку на розвиток ВОЕНЦ;

- брати участь в реалізації мікропроектів за моделлю співфінансування та спільних міжнародних проектів із залученням грантів;

- створювати належні умови і можливості для доступності здобуття позашкільної освіти різним верствам та категоріям населення, навчання їх впродовж життя;

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Нарощення організаційного, ресурсного та змістового потенціалу повсякденної діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування та успішне прогнозування перспектив їх розвитку.

ОРІЄНТОВНІ ЗАХОДИ
ЕКОЛОГІЧНА КАРТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
«ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ»

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 1.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНОГО
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ
РОЗВИТОК МЕРЕЖІ

<i>Стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку</i>	<i>Виконавці</i>
<p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Структуризація діяльності мережі та організаційно-правове забезпечення позашкільної освіти</p> <p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Фінансове та матеріально-технічне забезпечення – конкурентоспроможність закладів позашкільної освіти</p> <p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3: Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти. Професійна компетентність педагогічних працівників</p> <p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4: Задоволення суспільно-громадського запиту на позашкільну освіту та соціальне партнерство</p> <p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 5: Засоби комунікації та інформування громадськості про діяльність закладів позашкільної освіти</p>	
<p>1. Визначити та скласти банк даних про створення відділів, філіалів, дитячих громадських екологічних організацій на базах опорних закладів загальної середньої освіти, профтехосвіти, Будинків дитячої творчості при ОТГ та сприяти розширенню їх мережі.</p> <p>2. Сформувати портфоліо про агітколективи, екотеатри, шкільні лісництва, клуби за інтересами, які діють при ВОЕНЦ.</p> <p>3. Проводити при фінансовій підтримці обласної ради, меценатів, спонсорів міжнародні, всеукраїнські, обласні екологічні</p>	<p>2020-2025 рр. методисти,</p>

<p>акції, заходи, конкурси, фестивалі, виставки, семінари, конференції за еколого-натуралістичним напрямом роботи.</p>	<p>заввідлами</p>
<p>4. Забезпечити проведення майстер-класів, тренінгів, екологічних квестів для надання методичної допомоги для вчителів природничих дисциплін, керівників гуртків, педагогів-організаторів, бібліотекарів з питань еколого-просвітницької діяльності.</p>	<p>2020-2021</p>
<p>5. Створити координаційний Центр (секції, осередки) тренінгового навчання з питань екології, орнітології, ентомології, для вчителів природничо-біологічних дисциплін ЗНЗ та вихователів (педагогів-організаторів, соціальних педагогів, психологів).</p>	<p>рр. інформаційн о- методичний відділ</p>
<p>6. Забезпечити огляди та реєстрацію музеїв загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, відповідно до наказу МОН України від 04.09.06р № 640.</p>	
<p>7. Організувати експериментальний Центр (підструктуру) зі створення радіопрограм про діяльність ВОЕНЦ: повсякденну роботу, акції, досягнення тощо.</p>	<p>2020-2025</p>
<p>8. Забезпечити діяльність координаційного Центру – обласного осередку лідерів учнівського самоврядування. Організувати діяльність координаційної ради учнівського самоврядування, навчання лідерів ДЕП тощо.</p>	<p>рр. координацій на рада ДЕП</p>
<p>9. Розширювати мережу природничих гуртків в умовах децентралізації влади та створення нових екологічних об'єднань при територіальних громадах:</p>	<p>2020-2025</p>
<ul style="list-style-type: none"> - недопускати під час навчального року безпідставного закриття позашкільних навчальних закладів (Центрів, станцій); - під час оптимізації мережі позашкільних закладів дотримуватись вимог законодавства в частині забезпечення рівного доступу дітей до позашкільної освіти, відповідно до їх особистісних потреб та потреб громади; - під час злиття позашкільних навчальних закладів забезпечити збереження в повній мірі (повністю) майнового комплексу та землі з подальшим закріпленням у статутних документах новоутвореної структури навчального закладу. 	<p>рр. дирекція закладів, методисти, заввідлами</p>
<p>10. Активізувати ефективні ідеї щодо розвитку економічної ефективності закладів позашкільної освіти, залучення коштів з різних джерел, не заборонених чиним законодавством.</p>	
<p>11. Збільшити видатки місцевих бюджетів на реалізацію заходів виховного характеру, підтримку обдарованої молоді, вирішення</p>	<p>2021-2022</p>
	<p>рр.</p>

<p>проблем молодих науковців, забезпечення ефективної діяльності навчальних закладів освіти, поліпшення умов їх матеріально-технічного і науково-методичного забезпечення.</p> <p>12. Фінансування, розвиток ВОЕНЦ та регіональних закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування здійснювати через мікропроекти співфінансування з ВОДА, обласною радою.</p> <p>За кошти місцевих громад спрямовувати на цільове фінансування заходів екологічного спрямування, які проводяться на базах структурних підрозділів.</p> <p>13. Передбачити кошти з фонду розвитку на закупівлю автобуса для екскурсійного обслуговування гуртківців, поставивши на баланс ВОЕНЦ.</p> <p>14. Вдосконалити правові умови та механізми щодо залучення додаткових коштів на розвиток закладу за рахунок разової оренди приміщень, обладнання чи доброчинних надходжень меценатів.</p> <p>15. Розвивати напрям інклюзивного навчання - роботи з дітьми з особливими потребами. Проводити семінари-практикуми та розробити навчальні програми гуртків закладів позашкільної освіти для роботи з дітьми з особливими потребами (залучити фахівців).</p> <p>16. Сформувати пропозиції щодо роботи з людьми старшого віку - «університети третього покоління».</p> <p>17. Підвищити роль суспільних інституцій, батьків, громадськості у розвитку екологічної просвіти забезпечення її престижу.</p> <p>18. Активізувати трьох сторонню співпрацю місцевої влади, закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування і громадськості в організації різноманітних заходів (публічні дискусії, зустрічі робочих груп, проекти спільного фінансування, тощо).</p> <p>19. Привести Статут ВОЕНЦ та іншу, пов'язану з ним внутрішню документацію, відповідно до чинного законодавства.</p>	<p>дирекція ВОЕНЦ</p> <p>2020-2025 рр. дирекція закладів, методисти, заввіділами</p> <p>2020-2021 рр. дирекція ВОЕНЦ</p>
<p>20. Постійно інформувати місцеві громади області, насамперед дітей та молодь про послуги, що надаються закладами позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, можливості та умови отримання таких послуг:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створити обласну інтернет-мережу засобів для інформування населення про діяльність закладів позашкільної освіти та послуги, 	

<p>які ними надаються;</p> <p>- забезпечити через ЗМІ, систематичне інформування населення про участь та досягнення дітей і молоді в конкурсах, олімпіадах та інших еколого-просвітницьких заходах.</p> <p>21. Регулярно проводити на рівні районів, міст та ОТГ спеціалізовані та загальні презентаційні акції (конкурси, виставки, змагання тощо) за участі здобувачів позашкільної освіти, а також їх батьків (опікунів) для популяризації послуг закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування.</p> <p>22. Створити спільний обласний освітній портал позашкілля (сайт «Погляд у майбутнє»).</p> <p>23. Розробити пропозиції та затвердити заходи щодо створення спільно з Волинською телерадіокомпанією та місцевими радіотелевізійними компаніями нових навчальних і навчально-пізнавальних телепрограм для дітей та молоді.</p> <p>24. Запровадити рубрику екологічних, науково-пізнавальних, краєзнавчих програм з питань розвитку екологічної культури, духовності, творчої ініціативи молоді, вдосконалення освітнього рівня дітей та юнацтва Волині.</p> <p>25. Створити Інтернет-програми для постійного висвітлення досягнень вихованців ПНЗ.</p>	<p>2020-2025 рр. методисти, заввіділами</p>
<p>26. Створити умови щодо залучення молодих педагогів до педагогічної діяльності в закладах позашкільної освіти, розширити співпрацю з закладами вищої педагогічної освіти.</p> <p>27. Забезпечити проведення конференцій, семінарів, шкіл цікавого досвіду, “круглих столів” з питань підготовки відповідних педагогічних, науково-педагогічних працівників, виявлення, навчання і розвитку здібностей учнів та студентів, молодих учених.</p> <p>28. Активізувати наукові дослідження методів та форм навчання обдарованих дітей, розробити методики і програми роботи з такими дітьми</p> <p>29. Забезпечити проведення тематичних семінарів, конференцій, методичних об’єднань, з метою вдосконалення професійної майстерності методистів-позашкільників у підготовці майстер-класів, презентацій, виступів і т.д.</p> <p>30. Розробити правовий механізм створення навчально-виховних комплексів: ДНЗ-ПНЗ-ЗНЗ-коледж-ВНЗ.</p>	<p>2020-2025 рр. дирекція ВОЕНЦ, методисти, заввіділами</p>

31. Забезпечити співпрацю закладів освіти ДНЗ-ПНЗ-ЗНЗ-коледж-ВНЗ на місцях, з метою ширшого залучення здібної учнівської та студентської молоді до позашкільної освіти, виявлення юних талантів, активізувати діяльність позашкільних навчальних закладів та позаурочну роботу в загальноосвітніх навчальних закладах, особливо сільській місцевості, із запровадженням нових напрямів роботи.	
32. Сприяти забезпеченню соціального захисту усіх учасників освітнього процесу закладів позашкільної освіти.	

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 2. ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку</i>	<i>Виконавці</i>
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Профільний освітньо-виховний процес та розвиток здібностей її учасників.	
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Допрофесійна підготовка та формування компетентностей особистості.	
<p>1. Систематизувати структуру і зміст діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, скерувавши увагу на здобуття дітьми первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності, профорієнтаційно-профільної підготовки.</p> <p>2. Забезпечити організацію навчально-виховного процесу з підсумковими етапами: зльотами, конкурсами, виставками, турнірами, іспитами, творчими проектами, тощо.</p> <p>3. Спонукає до розвитку професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти, підвищення їх кваліфікації.</p> <p>Сучасний зміст позашкільної освіти базується на засадах компетентнісного підходу, що спрямований на формування компетентностей особистості, набуття пізнавальної, практичної творчої і соціальної компетентності.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Пізнавальна компетентність</i> - це компетентність, що забезпечує оволодіння поняттями, знаннями, розширення наукового світогляду особистості. • <i>Практична компетентність</i> - компетентність, що забезпечує формування практичних умінь та навичок особистості. • <i>Екологічна компетентність</i> - це компетентність, що формує культуру здорового способу життя, екологічну культуру дбайливого ставлення до довкілля, вчить молодь вмінню фіксувати результати спостережень і дослідів, розв'язувати 	2020-2025 рр. дирекція закладів, методисти, заввідлами

<p>завдання практичного спрямування;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Соціальна компетентність</i> - компетентність, що забезпечує загальну культуру особистості, її виховання, здатність до співпраці, соціальної взаємодії. <p>4. Організувати роботу щодо підготовки науково-методичного матеріалу (методик, програм, методичних рекомендацій), науково-практичних семінарів, курсів підвищення кваліфікації для викладачів, які працюють з творчо-обдарованими дітьми, надавати навчально-методичну допомогу з питань позашкільної та позаурочної виховної роботи.</p> <p>5. Створити належні умови для вивчення іноземних мов, історії та культури інших держав, з метою розвитку міжнародних зв'язків у сфері екологічного, навчально-практичного, наукового та економічного співробітництва, а також організовувати спільні заходи (круглі столи, обмін досвідом, семінари-тренінги тощо).</p>	
<p>6. Активізувати роботу із залучення молоді до набуття практичних умінь і навиків у різних напрямках науки, краєзнавства, туризму, екології та природознавства, відповідно до етнографічних особливостей рідного краю.</p>	
<p>7. Проводити на базах ПНЗ еколого-натуралістичного спрямування навчально-практичні табори для гуртківців та учнів ЗНЗ, студентів коледжів, профтехзакладів, вишів як альтернатива (взаємозалік) науково-виробничої практики у літній період.</p> <p>8. Розробити пропозиції щодо короткотривалих курсів, з метою здобуття молоддю знань допрофесійної підготовки (отримання робітничих кваліфікацій).</p>	

**СТРА ТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 3.
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВИХОВАННЯ
ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ**

<i>Стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку</i>	<i>Виконавці</i>
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1: Формування в учнівської молоді почуття патріотизму, людської гідності та громадянської позиції.	
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2: Виховання та формування розуміння у дітей українських традицій, зразків звичаєвої культури.	
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3: Виховання духовності та моральних якостей на основі загальнолюдських цінностей «Від стану екології природи – до стану екології душі».	
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4: Формування здорової акції, фізичне виховання та психолого-емоційне оздоровлення дітей і молоді	

<p>1. Ініціювати заходи щодо проведення інформаційної та роз'яснювальної роботи з питань національно-патріотичного виховання, громадянської та правової освіти, охорони здоров'я, пропаганди здорового способу життя, профілактики захворювань серед молоді, розвитку моральності та захисту моральних цінностей в молодіжному середовищі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лекторії, семінари, тренінги; - науково-пізнавальні; науково-документальні фільми. 	
<p>2. Реалізовувати заходи попередження правопорушень дітьми, профілактичної роботи, робота з дітьми з кризового середовища.</p> <p>Переглянути форми роботи, активізувати організацію і вдосконалити зміст учнівського самоврядування, спрямувати ініціативу на пошук нових форм і методів боротьби із злочинністю (знущання, булінгу) в учнівському середовищі, розвиток ефективних альтернативних форм задоволення культурних потреб молоді, їх правової освіти.</p> <p>3. Здійснювати заходи щодо створення умов для соціальної реабілітації дітей і підлітків з метою:</p> <ul style="list-style-type: none"> - запобігання дитячій бездоглядності, забезпечення їх соціального захисту; - забезпечення дітям доступу до національних, духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури та сприяння соціальному, духовному, моральному благополуччю, а також всебічному розвитку молоді. <p>4. Розробити пропозиції щодо організації спільно з громадськими організаціями літніх профільних таборів для дітей схильних до правопорушень, дітей позбавлених батьківського піклування, усиновлених дітей і т.д.</p>	<p>2020-2025 рр. методисти, заввділами</p>
<p>5. Ініціювати організацію різного роду платних факультативних курсів, курсів з поглибленого вивчення окремих предметів (бізнесу, маркетингу, іноземних мов тощо), що виходять за межі навчальних планів та курсів підвищення кваліфікації для працівників закладів освіти з екологічних питань.</p> <p>6. Всебічно сприяти підвищенню освітнього рівня молоді та забезпеченню доступності освіти, творчому та культурно-духовному розвитку молоді, організації їх змістовного дозвілля:</p> <ul style="list-style-type: none"> - модернізація навчальних комп'ютерних комплексів; - організація бібліотечних фондів нових друкованих та електронних видань; - організація музеїв (краю, місцевості, досягнень тощо); - створення навчальної бази даних на компакт-дисках; - створення клубів за інтересами (наукові, краєзнавчі, екологічні, спортивні тощо). 	<p>2020-2023 рр. дирекція закладів, методисти, заввділами</p>

<p>7. Забезпечити проведен міжнародних, всеукраїнських, обласних дитячих та молодіжних олімпіад, конкурсів, фестивалів, конкурсів-оглядів, наукових студентських конференцій, виставок творчих робіт учнів і студентів, здійснення інших заходів, спрямованих на екологічне виховання і самореалізацію дітей та молоді.</p> <p>8. Активізувати проведення в містах і районах, при ОТГ області свят екологічної творчості, ярмарків, виступів агітколективів, екотеатрів за різними напрямками еколого-просвітницької діяльності.</p>	
<p>9. Вивчати та поширювати в навчальних закладах освіти досвід організації та проведення свят, обрядодійств, з метою збереження та розвитку звичаєвої та обрядової культури, автентичних (специфічних, оригінальних) зразків рідного краю і місцевості.</p> <p>10. Організувати роботу наукових лекторіїв, мистецьких віталень, творчих зустрічей, вечорів тощо, де проводити Цикл лекцій про видатних діячів України, героїчні події з історії краю і держави, соціальну проблематику молоді та суспільства.</p> <p>11. Організовувати кількадевні навчально-пізнавальні та культурно-розважальні молодіжні табори за напрямками:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) трудове та національно-патріотичне виховання («Молода гвардія» м.Одеса); б) переможці всеукраїнських заходів та екологічних проектів («Артек» м.Київ); в) оздоровлення юннатів («Юннат» м.Київ); г) Школа добра та любові («Супутник» озеро Світязь); д) Мала лісова школа (ВОЕНЦ, Лісовий коледж імені В. Сулька); є) відзначення державних та громадських свят, проведення акцій соціальної проблематики молоді та суспільства; ж) відродження та утвердження звичаїв, традицій та обрядодійств (народних забав, ігор) національної культури та народного мистецтва. <p>12. Брати участь у національно-патріотичних акціях «Джура», «Свято Героїв», «Сурми звитяги» та інших заходів, спрямованих на розвиток національної свідомості і патріотизму дітей.</p> <p>13. Організовувати заходи щодо проведення інформаційної та роз'яснювальної роботи з питань патріотичного виховання, охорони здоров'я, пропаганди здорового способу життя, профілактики захворювань серед молоді, розвитку моральності та захисту моралі суспільства: лекторії, семінари, науково-пізнавальні, науково-документальні фільми.</p>	<p>2020-2025 рр. методисти, заввділами</p>

**СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ 4.
ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ, ЯКІСНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ТА
МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

<i>Стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку</i>	<i>Виконавці</i>
<p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1:Моніторинг та оцінювання якості надання послуг засобами позашкільної освіти.</p> <p>СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2:Нарощення потенціалу мережі позашкільної освіти ВОЕНЦ.</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Працювати над підвищенням рівня конкурентоспроможності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування області, розвитком їх автономії та відповідальності за результати освітньої діяльності через особисту активність керівників ЗНЗ та представників влади на місцях. 2. Налагодити системну оцінку потреб у послугах, пов'язаних з розвитком здібностей, формуванням первинних професійних знань, умінь і навичок та змістовним дозвіллям. 3.Налагоджувати міжнародні зв'язки з організаціями та установами, робота яких спрямована на навчання, виховання і допрофесійний розвиток обдарованих дітей та молоді, сприяти обміну окремими виконавцями та колективами із за кордону в межах організації спільних екологічних проєктів. 4. Забезпечувати повноцінний цільовий процес (організаційний і фінансовий) комп'ютеризації Центру та придбання спеціальної методичної літератури. 5. Забезпечити діяльність семінарів-практикумів з бізнес-школи та економічних знань, з метою пошуку альтернативних джерел фінансування проєктів у Діяльності ЗНЗ. 6. Активізувати діяльність ВОЕНЦ на поглиблення допрофесійних профільних знань дітей через обласні очно-дистанційні школи. 7. Представляти переможців міжнародних, всеукраїнських, обласних олімпіад, конкурсів, виставок до нагородження іменними преміями, грамотами та цінними подарунками. 8. Розробити пропозиції щодо запровадження особистих карток учнів і студентів – переможці всеукраїнських та обласних олімпіад, конкурсів, виставок за якими надаються пільги під час відвідування ними бібліотек, музеїв, театрів, виставок, спортивних заходів тощо. 	<p>2020-2025 рр. дирекція закладів, методисти, заввідлами</p>

<p>9. Розробити пропозиції щодо організації літніх таборів для переможців обласного огляду-конкурсу екотеатрів, агітколективів з одночасним проведенням щорічного фестивалю «Обійми мене, Світяю».</p> <p>10. Створити базу інформаційних даних обласних, всеукраїнських та міжнародних заходів з метою рейтингової оцінки.</p>	
<p>11. Надавати всебічну підтримку громадським організаціям, творчим спілкам, програми яких спрямовані на організацію роботи з молоддю з питань екологічної просвіти.</p> <p>12. Укласти угоди-співпраці з громадськими, молодіжними організаціями, що здійснюють краєзнавчу, еколого-просвітницьку та оздоровчу діяльність, з метою організації спільних заходів з екологічного виховання дітей та молоді.</p>	<p>2020-2021 рр. методисти, заввділами</p>
<p>13. Спільно з Луцьким зоопарком створити кімнату юнната з метою науково-дослідницького вивчення флори та фауни краю.</p> <p>14. Впроваджувати нові форми та методи позанавчальної роботи у закладах освіти області(виступи агітколективів, зустрічі, круглі столи, екологічні платформи тощо).</p>	<p>2020-2025 рр. дирекція ВОЕНЦ, методисти, заввділами</p>
<p>15. Розвивати різноманітні організаційні форми і методи позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування: гурткова, клубна робота, індивідуальні заняття, конференція, семінар, вікторина, квест, змагання, тренування, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, «Теплих грядках Розума», сімейних міні-фермах, в природі та в інших формах, передбачених установчими документами закладів позашкільної освіти.</p>	<p>2020-2025 рр. методисти, заввділами</p>
<p>16. Сприяти у розвитку потенціалу мережі закладів та центрів позашкільної освіти різних форм власності, відповідно до інтересів здобувачів позашкільної освіти та запитів батьків (опікунів).</p> <p>17. Забезпечувати систематичне оновлення змісту послуг системи позашкільної освіти, відповідно до суспільного замовлення і потенціалу освітньо-культурних потреб населення, а також запиту здобувачів на формування первинних професійних умінь та навичок.</p> <p>18. Нарощувати можливості для творчої самореалізації і професійного самовизначення здобувачів позашкільної освіти, забезпечивши безперервне професійне зростання педагогічних</p>	<p>2020-2025 рр. методисти, заввділами</p>

<p>працівників системи позашкілля та систематичне оновлення її навчальної бази.</p> <p>19. Забезпечити професійність надання послуг у системі позашкільної освіти через сприяння проведенню сертифікації педагогічних працівників та їх атестації позашкільної освіти, з урахуванням вдосконалених атестаційних процедур та уточнених критеріїв оцінки рівня кваліфікації.</p>	

Отже, розвиток позашкільної освіти можливий при визначенні сприятливих умов для забезпечення підвищення ефективності освітнього процесу для дітей і молоді у закладах позашкільної освіти. Система освіти, що покликана забезпечити історичну спадкоємність поколінь, розвиток національної освіти і культури, вимагає концептуального визначення місця і специфіки позашкільної освіти у цілісній системі всебічного і гармонійного розвитку національної свідомості особистості в соціально-педагогічних умовах її життєдіяльності, а також додаткових заходів щодо збереження існуючої мережі закладів позашкільної освіти як бази позашкільної освіти, що можливо за умови:

державної підтримки їх діяльності;

реформування змісту, форм і методів освітнього процесу у закладах позашкільної освіти;

об'єднання зусиль органів місцевої влади, різних міністерств і відомств, творчих, громадських організацій у створенні умов у цих закладах для творчого зростання особистості;

залучення сім'ї до співпраці у вихованні та творчому розвитку дітей і молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицький В. Методичні матеріали щодо проведення серпневих педагогічних конференцій в позашкільних навчальних закладах / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Всеукраїнської серпневої конференції [«Педагогічний пошук – 2014»], (21-22 серпня 2014 р.) / МОН України,

НЕНЦ, КНУ імені Т.Шевченка. – Київ, 2014. – 246 с. – С. 76-129. (методичні рекомендації – 2,1 д.а.)

2. Биковська О. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2008. 470.

3. Пустовіт Г. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.07. Тернопіль, 2005. 51 с.

4. Семенов О. Особистісне самовизначення школяра в діяльності комплексного позашкільного навчально-виховного закладу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2000. 219 с.

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

(з досвіду роботи Ямпільської станції юних натуралістів)

С.І.Мерцалов,

директор комунального закладу

Ямпільська станція юних натуралістів

Ямпільської селищної ради

Соціально-економічні виклики в Україні й світі зумовлюють тенденції реформування вітчизняної системи освіти у підготовці особистості, мотивованої на успішну соціалізацію й професійну реалізацію для розбудови й економічного розвитку саме українського конкурентоспроможного суспільства. Особистості, яка здатна навчатися протягом усього життя, мати високий рівень емоційного й когнітивного інтелекту, а також свідому активну життєву позицію.

У такому контексті актуальності набуває трудове виховання підростаючого покоління у сучасних економічних умовах, що впливають на позитивні соціально-економічні зрушення в державі.

Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства. З цього приводу К.Ушинський писав: «Якби люди винайшли філософський камінь, то була б ще не велика: долото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує усе, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком затіняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство».

Сучасна педагогічна наука здійснює пошук ефективних шляхів та засобів розв'язання завдань формування гармонійної особистості, її підготовки до трудової діяльності у всіх її проявах.

Ключові слова: трудове виховання, сучасні економічні умови, професійна спрямованість.

Об'єкт дослідження – процес трудового виховання гуртківців у сучасних економічних умовах у Ямпільській станції юних натуралістів.

Предмет дослідження – шляхи, що забезпечують ефективний характер трудового виховання у сучасних економічних умовах.

Мета – проаналізувати стан і проблеми трудового виховання гуртківців Ямпільської станції юних натуралістів у сучасних економічних умовах.

Завдання:

- проаналізувати трудове виховання підростаючого покоління, як однієї з головних завдань закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку;
- проаналізувати трудове виховання, як один із пріоритетних напрямків діяльності Ямпільської станції юних натуралістів;
- проаналізувати роботу навчально-виховного аграрного комплексу «Юний господар»;
- проаналізувати роботу різноманітних творчих об'єднань, як однієї із сходинок у трудовому вихованні юннатів Ямпільської станції юних натуралістів;
- проаналізувати роль навчально-дослідної земельної ділянки закладу освіти, як потужної бази для організації юннатівської, дослідницької, природоохоронної роботи та проведення лабораторних та практичних занять;
- проаналізувати природоохоронну роботу закладу.

Теоретико-методологічну основу трудового виховання становлять праці, у яких розглянуті концепції інноваційних змін освіти на засадах особистісно орієнтованого, розвивального, компетентнісного, культуротворчого підходів (І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, М. Бурда, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Ляшенко, О. Савченко, М. Стельмахович,); загальні аспекти трудового виховання дітей (К. Ушинський, П. Блонський, С. Русова, С. Шацький, А. Макаренко, В. Мадзігон, В. Оржеховська, М. Скаткіна, В. Сухомлинський, В. Струманський, Д. Тхоржевський); психолого-педагогічні аспекти цінності праці (Л. Божович, І. Бех, В. Бурдун, Л. Виготський, Д. Леонт'єв, В. М'ясищев, С. Рубінштейн); вивчення проблеми поєднання трудового виховання з трудовим навчанням (Ю. Аверичев, В. Андріяшин, А. Арбузов, Е. Костяшкін, В. Поляков, М. Скаткін, В. Яковлев); зміст, форми і методи виховання у молоді ціннісного ставлення до праці у різних видах предметно-

перетворювальної діяльності (О. Киричук, О. Коберник, В. Кузь, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, А. Терещук, Н. Слюсаренко, В. Яковлева та ін.) [8,с.193].

I. Трудове виховання в закладах позашкільної освіти у сучасних економічних умовах.

1.Трудове виховання підростаючого покоління – головне завдання закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.

Трудове виховання підростаючого покоління було і залишається головним завданням закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. Адже праця – основне джерело матеріального і духовного багатства суспільства, головний критерій соціального престижу людини, фундамент особистісного розвитку. Правильно організоване трудове виховання, безпосередня участь дітей у суспільно корисній, продуктивній праці є дійсним фактором громадянського дорослішання, морального та інтелектуального формування особисті, її фізичного розвитку. Як би не складалася в подальшому доля дітей трудові вміння і навички будуть потрібні в будь-якій сфері діяльності. Ось чому трудовий елемент з давніх часів виступає як вельми суттєва педагогічна система [5,с.3].

Трудове виховання – це найбільш вагома складова виховного процесу, оскільки на практиці воно ототожнюється з вихованням взагалі і цілеспрямовано здійснюється передусім в процесі трудового навчання, де створюються сприятливі умови для реалізації всіх названих компонентів.

В наш час трудове виховання, розглядається у єдності з економічним вихованням, яке стало достатньо актуальним у час переходу до ринкових відносин у суспільстві. Економічна культура є складником загальної культури особистості. У її змісті виділяють економічну свідомість – знання основних законів розвитку ринкової економіки, підвищення ефективності виробництва, перебудови його структури, вдосконалення виробничих

відносин, системи управління та методів господарювання. Складником економічної свідомості є економічне мислення – здатність до осмислення явищ економічного життя з урахуванням досягнень науки і техніки. Таке мислення сприяє творчому розв’язанню особистістю економічних проблем, конкретних трудових завдань. Дитина, як майбутній працівник, має оволодіти такими економічними навичками: планування і організації своєї праці; виконання професійних обов’язків, трудових завдань згідно зі встановленими економічними та іншими нормативами; оцінки результатів своєї праці за відповідними критеріями; пошуку шляхів підвищення ефективності своєї праці; вдосконалення виробництва в галузі своєї професійної діяльності. Розпочинати цю роботу необхідно з раннього віку [9, с.11].

Актуальними в умовах сьогодення і творчо використовуються педагогами сучасності сформульовані В.О. Сухомлинським 12 принципів трудового виховання:

- єдність трудового виховання і загального розвитку – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного;
- розкриття, виявлення, розвиток індивідуальності у праці;
- висока моральність праці, її суспільно корисна спрямованість;
- раннє залучення до продуктивної праці;
- різноманітність видів праці;
- постійність, безперервність праці;
- наявність рис продуктивної праці дорослих у дитячій праці;
- творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук;
- наступність змісту трудової діяльності, умінь і навичок;
- загальний характер продуктивної праці;
- посиленість трудової діяльності;
- єдність праці і багатогранного духовного життя [1,с.13].

Розвиток нових економічних механізмів пред'являє до людини більш тверді вимоги відносно рівня освіченості, вмінь адаптуватися в суспільстві, здатності до трудової діяльності.

2. Трудове виховання – один із пріоритетних напрямків діяльності Ямпільської станції юних натуралістів.

Позашкільна освіта сьогодення посіла вагоме місце в системі освіти і стала її невід'ємною унікальною ланкою.

В сучасних економічних умовах від дітей вимагається більше того, що входить до змісту шкільних програм. Тому в розв'язанні цієї проблеми важливе місце належить закладам позашкільної освіти, які покликані розвивати у дітей інтерес до творчості, культури, економіки, науки з тим, щоб забезпечити для них можливість реалізувати себе в майбутньому у тій галузі, яка їм природно притаманна і відповідає потребам суспільного виробництва. Ще більшого значення набуває трудове виховання в умовах науково-технічного прогресу і ринкової економіки, коли від людини потрібні висока кваліфікація, широка технічна обізнаність і здатність до швидкого оволодіння досконалішими трудовими уміннями і навичками. Ось чому залучення учнівської молоді до продуктивної праці, організація трудового виховання стають невід'ємною частиною навчального процесу кожного закладу позашкільної освіти. Правильно здійснюване трудове виховання, безпосередня участь дітей у суспільно корисній, продуктивній праці є дієвим чинником громадянського становлення, морального та інтелектуального формування особистості, її фізичного розвитку. Зрештою, праця як чинник виховання сприяє життєвому самовизначенню і правильному вибору професії.

Заклад позашкільної освіти - складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує

потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів[4,с.1].

Педагогічний колектив Ямпільської станції юних натуралістів розглядає трудове виховання у єдності з економічним вихованням, яке стало достатньо актуальним у час переходу до ринкових відносин у суспільстві.

Педагоги закладу спрямовують свою діяльність на реалізацію пріоритетних напрямів державної політики щодо створення належних умов для забезпечення права вихованців на здобуття якісної позашкільної освіти, створюють сприятливі умови для задоволення освітніх запитів і потреб у самопізнанні, самореалізації та становленні, у формуванні особистісних якостей і високого рівня її екологічної вихованості. І запорукою успіху в цьому є професійна майстерність педагогів.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності закладу є трудове виховання у сучасних економічних умовах.

У своїй роботі щодо трудового виховання педагоги закладу ставлять мету – виховати усвідомлення дітьми соціальної значущості праці, розвинути потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва, розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації за умов ринкових відносин, сформувати працелюбність як базову якість особистості.

Ямпільська станція юних натуралістів заснована 01 січня 1971 року.

Навчально-дослідна земельна ділянка Ямпільської станції юних натуралістів – місце особливої уваги не тільки з боку колективу, але й місцевої влади, громадськості селища, адже рішенням Сумської обласної

ради у 2005 році її визначено об'єктом природно-заповідного фонду області та надано статус Ботанічного саду місцевого значення «Ямпільський».

Площа навчально-дослідної земельної ділянки Ямпільської станції юних натуралістів складає 13,5 га. Вона відповідає Положенню про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки. До складу НДЗД входять з 7 відділів:

- квітково-декоративний;
- колекційний;
- зоолого-тваринницький;
- дендрологічний;
- плодово-ягідний;
- закритого ґрунту;
- овочевих культур.

На навчально-дослідної земельної ділянці розташовані приміщення навчального закладу, міні-зоопарк, дендропарк, розарій, рокарій, 2 фруктові сади, учбова пасіка, пташник, голубник, теплично-парникове господарство, колекційна ділянка лікарських та рідкісних для нашої місцевості рослин, шкільки по вирощуванню декоративних дерев та кущів.

Наявність на території станції юних натуралістів ботанічного саду є важливим засобом для формування потужної соціально-педагогічної виховної системи, спрямованої на підготовку нових поколінь вихованців – компетентних, практично підготовлених, конкурентоспроможних і цивілізованих господарів землі, які здатні ефективно працювати, екологічно мислити, відчувати еко-, біо-, агро-потреби як місцевої громади, так і суспільства в цілому.

Система роботи з трудового виховання в закладі здійснюється різними шляхами, а саме:

- на заняттях творчих об'єднань;
- під час роботи на навчально-дослідній земельній ділянці;
- в дендрарії;

- в куточку живої природи;
- в пташнику, голубнику, пасіці;
- в навчальних та експериментальних лабораторіях;
- трудові десанти;
- участь у обласних та Всеукраїнських трудових акціях, операціях, конкурсах;
- проведення масових заходів тощо.

3. Навчально-виховний аграрний комплекс «Юний господар» – важлива складова трудового виховання учнівської молоді, підготовки її до життя, самостійної продуктивної праці в сучасних економічних умовах.

Важливою складовою трудового виховання учнівської молоді, підготовки її до життя, самостійної продуктивної праці на Ямпільській станції юних натуралістів є навчально-виховний аграрний комплекс «Юний господар», метою діяльності якого є:

- формування вмінь і навичок трудової діяльності, свідомого ставлення до сільськогосподарської праці у сучасних економічних умовах;
- виховання конкурентоспроможного цивілізованого господаря землі, здатного не лише чітко орієнтуватися в реаліях і перспективах життя, а й продовжувати національні трудові традиції;
- навчання вихованців розумінню значення праці в житті людини й суспільства у сучасних економічних умовах.

До складу навчально-виховного аграрного комплексу входять: клуб «Аграрник», виробничі ланки «Юний фермер», «Зеленбуд», «Юний аптекар».

Ефективною сходиною в підготовці учнівської молоді до сільськогосподарської праці є клуб «Аграрник», де діти спеціалізуються на вирощуванні овочів.

В процесі трудової діяльності гуртківці працюють над розв'язанням посильних актуальних завдань: підвищення врожайності провідних сільськогосподарських культур в місцевих агрокліматичних умовах, особисто на практиці переконуються у необхідності глибоких знань для успішного оволодіння багатствами природи для подальшого розвитку сільського господарства.

Продукція юних аграріїв користується попитом. У теплиці вирощується розсада овочевих культур: помідорів, солодкого перцю, баклажанів, білоголової капусти, базиліку. Восени вихованці зібрали багатий урожай картоплі, моркви, столового та кормового буряка, гарбузів, кабачків, баклажанів, томатів, перцю, капусти.

Частину зібраного урожаю реалізували населенню, іншу використали як кормову базу для мешканців живого куточка та міні зоопарку.

Юннати виростили та реалізували саджанці чорної та червоної смородини.

Також члени клубу «Аграрник» займаються сушінням фруктів, вирощених в плодово-ягідному відділі НДЗД, з яких пакують «Юннатівський узвар», до складу якого входять сушені яблука, груші, вишні, смородина.

Складовою навчально-виховного аграрного комплексу «Юний господар» є виробнича ланка «Юний аптекар». Найважливішими напрямками її роботи є:

- вирощування і реалізація лікарських рослин, зокрема, рослин радіопротекторної дії;
- створення бази посадкового та насінневого матеріалу цілющих рослин;
- допомога закладам освіти у створенні ділянок лікарських рослин;
- науково-дослідницька діяльність за завданням науковців;
- просвітницька робота;

- формування у молоді задатків майбутніх фермерів у процесі вивчення, збереження, збору лікарських рослин та виготовлення різноманітних лікарських чаїв з екологічно чистої продукції;
- забезпечення населення екологічно чистою продукцією.

Сьогодні однією з умов аграрного виробництва є екологічний фактор, який є стимулом економічного зростання, так і обмеженням у зв'язку із забрудненістю, загазованістю, деградацією земель та ін. Не виключенням стала і галузь лікарського рослинництва.

Впродовж багатьох років колектив закладу займається вирощуванням і збором лікарських рослин, виготовленням екологічно чистих фіточаїв.

На колекційній ділянці проводяться теоретичні та практичні заняття, ведуться спостереження, вивчаються особливості й агротехніка вирощування лікарських рослин, організовуються екскурсії. Ця робота сприяє вихованню у юних натуралістів почуття відповідальності за збереження природи і формуванню практичних навичок по догляду за рослинами.

Члени виробничої ланки пактують та реалізують населенню висушені лікарські трави, пакетовані фіточаї «Здоров'я», «Амарантовий з лимонграсом», «Амарантовий з м'ятою», «Незламний» плоди та насіння лікарської сировини (глоду, шипшини, годжі, журавлини, горобини, фенхелю, гесопу, кропу, амаранту та ін.), лавандове саше, організовують для учнів та дорослих фітобарю, проводять значну просвітницьку роботу серед дітей та дорослих.

Крім платних послуг, члени виробничої ланки «Юний аптекар» надають значну безкоштовну допомогу лікарською сировиною лікарні, будинкам-інтернатам, ветеранам Другої світової війни та праці, інвалідам-чорнобильцям, хворим людям похилого віку. Наші вихованці підготували та передали вітамінний, лікувальний, екологічно чистий трав'яний чай під назвою «Незламний» воїнам Збройних Сил України.

На сьогодні в закладі створена гарна база цілющих рослин, що дає можливість поширювати їх серед населення.

Робота по вивченню видового складу лікарських рослин та стану їх популяції в природному середовищі, виявлення особливостей їх росту та розвитку, поширення, здійснення запасів сировини – це цікава й дуже корисна справа для вихованців. Вона сприяє засвоєнню навчального матеріалу з ботаніки, вивченню природи рідного краю, поповненню ділянки лікарських трав новими видами дикорослих корисних рослин.

Отже, трудова діяльність членів виробничої ланки «Юний аптекар» щодо вирощування лікарських рослин, в у сучасних економічних умовах є досить актуальною.

Основними напрямками діяльності виробничої ланки «Зеленбуд» є: озеленення територій організацій, підприємств, приватних садиб, вирощування й реалізація квітково-декоративних культур, розроблення проєктів озеленення.

Юннати поглиблюють свої знання з квітникарства та ландшафтного дизайну. На практичних заняттях вихованці проєктують окремі елементи озеленення, складають проєкти, які втілюють у життя у квітково-декоративному відділі НДЗД станції юннатів, територіях замовників та на власних подвір'ях.

У теплицях і парниках вихованці виробничої ланки «Зеленбуд» щороку вирощують розсаду однорічних, дворічних та багаторічних квітково-декоративних культур, серед яких петунія (сорти Tritunia, Virtuoso, Deddy, Hulahoop, Falcon, Valentin, Burberry), віола (сорт Colossus), чорнобривці (сорт Antigua Gold), лобелія (сорт Blue White Yes), шавлія (сорт Salsa), кермек (сорт Qis) провідних виробників якісного насіння Syngenta, Kitano Seeds, Pan American, яку використовують для оформлення клумб селища, квітково-декоративного відділу НДЗД та реалізації населенню громади.

Члени ланки «Зеленбуд» проводять значну роботу по вирощуванню та догляду за квітково-декоративними рослинами впродовж всього вегетаційного періоду, щоосені формують власний фонд, збираючи насіння квітково-декоративних рослин (цинії, агератуму, однорічних жоржин, чорнобривців, вербени, портулаку, аліссуму, настурції та ін.) у квітково-декоративному відділі НДЗД, який слугує базою для діяльності цієї ланки.

Юннати опанували технологію розмноження та вирощування туї, самшиту, форзиції, що адаптувалися до кліматичних умов північно-східної частини України. Отримані рослини діти висадили на території станції юних натуралістів під час проведення трудової акції до Дня Землі та Дня довкілля.

Сферою фермерської трудової діяльності виступає ланка «Юний фермер». Вихованці вирощують свійську птицю (курей та качок). Особливим об'єктом діяльності гуртківців цієї ланки є пасіка, яка налічує 20 бджолосімей.

Наша пасіка – це досвід для молоді. На спеціалізованих майстер-класах майбутні бджолярі знайомляться з основами безпеки на пасіці, бджільницькою справою, з маркетинговими особливостями просування медової продукції на ринку, з лікувальними властивостями продукції бджільництва. Для молоді в майбутньому бджолярство може і не стати основною професією, але залишиться хобі, яке буде приносити дохід.

4.Різноманітні творчі об'єднання – одна з сходинок у трудовому вихованні юннатів Ямпільської станції юних натуралістів.

Першою сходинкою у трудовому вихованні юннатів Ямпільської станції юних натуралістів є різноманітні творчі об'єднання. В закладі працює 15 гуртків, діяльністю яких охоплено понад 160 вихованців молодшого, середнього та старшого шкільного віку. Програмою гуртків, крім вивчення теоретичного матеріалу, передбачено формування трудових умінь і навичок.

Під час планування роботи гуртків та підготовки до занять обов'язковою умовою для педагогів закладу є проведення конкретної практичної роботи на кожному занятті (робота на навчально-дослідній земельній ділянці, суспільно корисна робота з охорони навколишнього середовища, догляд за тваринами куточка живої природи, виготовлення наочних посібників тощо). Це сприяє збагаченню знань і розумовому розвитку дітей, привчає їх застосовувати одержані теоретичні знання на практиці, працювати в колективі, обмінюватися певним власним досвідом, підсумовувати результати власної праці. Гуртківці несуть відповідальність за стан, якість, результати певних видів праці, за їх кінцевий результат. Такий підхід у сучасних економічних умовах дозволяє формувати не тільки трудові навички, культуру праці, але й уміння планувати, організовувати і конкретизувати свою роботу, домагатись її високих результатів.

На заняттях гуртка «Лікарські рослини» керівники гуртків знайомлять гуртківців із умовами і термінами сушіння та зберігання лікарських рослин, навчають здійснювати контроль якості лікарської рослинної сировини; формують у молоді задатки майбутніх підприємців та фермерів у процесі вивчення, збереження, збору лікарських рослин та виготовлення різноманітних лікарських чаїв з екологічно чистої продукції; розвивають практичні навички дотримання заходів безпеки при заготівлі та переробці лікарських рослин; виховують любов до природи рідного краю, бережливе ставлення до рослин.

5.Навчально-дослідна земельна ділянка закладу освіти – база для організації юннатівської, дослідницької, природоохоронної роботи та проведення лабораторних та практичних занять.

Розвитку і поглибленню трудових умінь і навичок сприяє безпосередня робота дітей на навчально-дослідній земельній ділянці. Праця на навчально-

дослідній земельній ділянці є однією з форм трудового виховання, яка викликає у дітей не зневагу до фізичної праці, а цікавість і захоплення, сприяє усвідомленню вихованцями її суспільної користі й виробничої значущості. Різноманітність видів праці, в яких беруть участь юннати, дає змогу розвивати їх здібності, нахили, інтереси, створює умови для вибору майбутньої професії. Навчально-дослідна земельна ділянка є зеленою лабораторією для проведення навчальних і практичних занять, організації дослідницької, природоохоронної роботи та продуктивної праці для юннатів. Основними напрямками діяльності юннатів на земельній ділянці є вирощування рослин, спостереження за їх ростом і розвитком, проведення дослідницько-експериментальної роботи з овочевими, зерновими, квітково-декоративними рослинами та плодово-ягідними культурами за завданнями науковців.

На квітково-декоративній ділянці площею 4,5 га вирощуються одно-, дво- та багаторічні квіткові рослини, які налічують більше однієї тисячі сортів квітково-декоративних рослин. Впродовж року працівники закладу разом зі своїми вихованцями проводять дослідницько-експериментальну роботу та ведуть систематичний догляд: підготовка ґрунту, вирощування насіння, висаджування розсади, прополювання, підживлення, підв'язування, формування крони, полив, вегетативне розмноження, збір насіння, викопування та збереження бульб та цибулин багаторічників, що не зимують у відкритому ґрунті та ін.

У зимовий період юними квітникарями розробляються проекти квітників, які впроваджуються навесні з використанням власної розсади.

В основній масі розсаду вирощено із власного насіння, зібраного на квітково-декоративній ділянці, що значно зменшує витрати при закупівлі необхідного для озеленення насіння. В той же час це дає можливість виростити більшу кількість квіткових рослин для облаштування клумб, створення букетів та композицій.

Відділ овочевих культур використовується також для проведення занять гуртків, вирощування кормів для тварин, які утримуються на станції юних натуралістів.

Відділ захищеного ґрунту закладу має 2 теплиці, площа яких складає 25 м² та 132 м² та парники на 46 рам. Ці об'єкти знаходяться у робочому стані та широко використовуються в освітньому процесі та виробничій діяльності.

У зимовий період робота теплиць та парників спрямована на збереження маточних екземплярів квітково-декоративних рослин відкритого ґрунту, збереження бульб та цибулин рослин, що не зимують у відкритому ґрунті, вирощування кімнатних та вигоночних рослин, у весняний період – на вирощування розсади квітково-декоративних, овочевих, пряно-смакових, ягідних культур, живцювання, пророщування багаторічників. Крім того, об'єкти захищеного ґрунту використовуються для проведення занять гуртків, експериментально-дослідницької роботи.

У весняний період теплиці та парники широко використовуються для вирощування розсади квітково-декоративних, овочевих, пряно-смакових, лікарських рослин: шавлії, целозії, цинерарії, петунії, агератуму, цинії, чорнобривців, клеоми, рицини, цинерарії; помідорів, перцю, капусти, ламінарії, мамордики, циклантери, чуфи, м'яти, меліси, базилику та ін. Цей посадковий матеріал застосовується для вирощування на власній НДЗД, озеленення організацій, надання шефської допомоги закладам освіти, реалізації населенню.

Колекційна ділянка закладу створена з метою вивчення видової різноманітності рідкісних, лікарських, технічних, овочевих, зникаючих та декоративних видів рослин. Тут зібрано первоцвіти, багаторічники та однорічники.

Зміст роботи на колекційній ділянці визначається насамперед вимогами освітніх програм творчих учнівських об'єднань і має на меті зміцнення знань вихованців, прищеплення навичок роботи з рослинами, формування

глибокого інтересу до біологічних наук. Відповідно до Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки гуртківці вирощують на колекційній ділянці нові для даної місцевості овочеві, технічні, лікарські, кормові культури та інші культури.

Цікавою формою роботи на колекційній ділянці є перенесення корисних дикоростучих рослин з дикої флори, акліматизація рослин. Саме ця робота збагачує знання вихованців, допомагаючи їм зрозуміти теорію походження культурних рослин. У процесі фенологічних спостережень на колекційній ділянці поглиблюються і зміцнюються знання про ці рослини.

Під час екскурсій, практичних занять, спостережень на колекційній ділянці вихованці ознайомлюються з різноманітністю рослин та їх значенням в народному господарстві, вивчають будову, біологічні особливості малопоширених в даній місцевості культур і сортів. Це розвиває спостережливість, пізнавальні здібності

Мешканцями міні-зоопарку станції юних натуралістів є тварини: вівці, цесарки, індокачки, мисливські фазани, кури кохінхіли, кури голандські білохохли та китайські шовкові; голуби, гуси миргородські та звичайні, віслук, дикобрази, морські свині, коза, павич, косуля, лелека тощо.

Впродовж року проводиться робота по догляду за тваринами, вирощування та заготівля кормів, ремонту вольєрів та інструментів, екскурсії до міні-зоопарку.

6. Дослідницька діяльність – діяльність, яка пов'язана із систематичним внутрішнім пошуком, осмисленою і творчою переробкою інформації пізнавального характеру.

Українське суспільство має потребу в компетентних фахівцях, що володіють елементами наукової діяльності та творчого пошуку. Це породжує необхідність навчання підрастаючого покоління основам науково-

дослідницької діяльності, які сприяють формуванню та розвитку у дітей компетенції власної навчальної діяльності. У нових умовах для ефективної роботи недостатньо вміти відтворювати отримані знання, - потрібно вміти творчо їх застосовувати в практичних цілях, працювати з різномірною інформацією. Отже, важливим освітнім завданням стає виховання молоді, готової жити і працювати в умовах інформаційного суспільства.

Людина за своєю природою - дослідник. Особливо яскраво пошукова активність проявляється в юному віці, коли невеликий життєвий досвід не дає можливості отримати відповіді на всі питання. Педагог може використовувати це природне прагнення до пошуку в своїй освітній діяльності.

Однією з форм роботи з учнями в позашкільний час є організація їх дослідницької діяльності.

Науково-дослідницька діяльність школярів – це діяльність дітей під керівництвом педагогів і науковців, пов'язана з рішенням творчого завдання із заздалегідь невідомим результатом і передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері [6,с.1].

Дослідницька діяльність пов'язана з постановкою творчої дослідницької задачі, вона передбачає наявність основних етапів, характерних для наукового пошуку [2,с.3].

Однією з найбільш поширених та ефективних форм підготовки юннатів до практичної роботи є залучення їх до дослідництва на навчально-дослідній земельній та колекційній ділянці. Тут вихованці закріплюють, розширюють та поглиблюють отримані знання з біології, пізнають рослинні організми, опановують методи управління ростом і розвитком, набувають умінь і навичок вирощування рослин, проводячи спостереження, дослідження, експерименти.

Базою для дослідницької роботи юних дослідників є квітково-декоративний, дендрологічний відділ та відділ закритого ґрунту НДЗД

Ямпільської станції юних натуралістів, де вирощуються одно-; дво-; та багаторічні трав'янисті квітково-декоративні культури, декоративні дерева та кущі.

Квітникарі вивчають різні способи розмноження рослин, вплив якості ґрунтів, органічних і мінеральних добрив на ріст і розвиток квітково-декоративних рослин та овочевих культур, вплив фізичних факторів на вкорінення живців, фенологи спостерігають за сезонними змінами у природі, та поведінці тварин. Юні екологи та дослідники вивчають стан довкілля, виявляють джерела забруднення водойм та зелених зон міста, вплив вихлопних газів на навколишнє середовище, стан якості питної води у місті. Зоологи досліджують формування рефлексів у тварин, вплив якості кормів на ріст і розвиток молодняка морських свинок, курей. Досліджувались умови утримання та розведення акваріумних риб.

У весняно-літній період проводяться досліді:

- Вивчення умов насінневого розмноження клематису.
- Вивчення вегетативних способів розмноження гортензії волотистої.
- Вивчення способів вегетативного розмноження фуксії гібридної.
- Вивчення вегетативних способів розмноження лаванди вузьколистої.
- Вивчення способів розмноження флоксу.

Значну увагу юні аптекарі приділяють експериментально-дослідницькій роботі.

Вихованці також проводять досліді на колекційній ділянці:

- Визначення оптимальних строків посіву лаванди вузьколистої та ромашки лікарської.
- Розмноження конвалії травневої різними способами.
- Акліматизація дикорослих видів рослин-радіопротекторів на навчально-дослідній земельній ділянці.
- Вегетативне розмноження стевії медової в умовах північно-східної частини Сумської області.

Теми дослідних робіт гуртківців актуальні, мають практичне, суспільно корисне значення, пов'язані з конкретними завданнями ефективного вирощування зернових, овочевих та лікарських культур.

Систематизована та цілеспрямована пошуково-дослідницька діяльність сприяє підвищенню успішності дітей, формуванню їх наукового світогляду, професійної орієнтації, творчій самореалізації за обраним напрямком навчально-творчої діяльності, а це, в свою чергу, переростає в інтерес, який спонукає особистість до самостійної пошукової діяльності, збагачуючи її емоційну сферу та творчі можливості.

За завданням науковців національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка в дослідницькій зоні ботанічного саду організовано проведення вихованцями дослідно-селекційної роботи з багаторічними флоксами.

Юні дослідники проводять також дослід за завданням Інституту луб'яних культур та фіто-фармацевтичної сировини НААН України (м.Глухів), дослідною станцією лікарських рослин інституту агроєкології і природокористування НААН України (м. Лубни), Дніпропетровським та Сумським національними аграрними університетами та проводять дослід за їх завданням.

Завдання науковців дослідницького напрямку є основою для підготовки науково-дослідницьких робіт та захисту їх на Всеукраїнських зльотах учнівських виробничих бригад та трудових аграрних об'єднань закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Беручи постійну участь у Всеукраїнських зльотах учнівських виробничих бригад, вихованці навчально-виховного аграрного комплексу «Юний господар» завжди стають переможцями у номінації Дослідницька робота.

7. Практичні дії щодо оздоровлення навколишнього середовища та благоустрою прилеглої території – основна форма екологічної трудової діяльності.

Важливим чинником організації освітнього процесу в гуртках є проведення різноманітних форм природоохоронної діяльності [6, с.1].

Практична природоохоронна робота в закладі також проводиться систематично та планомірно. Основна форма екологічної трудової діяльності – залучення юннатів до практичних дій по оздоровленню навколишнього середовища та благоустрою прилеглої території, розвиток почуття дбайливого господаря.

З метою формування екологічної трудової свідомості, культури, дбайливого ставлення молоді до природи та залучення її до практичної природоохоронної роботи проводимо різноманітні екологічні акції: «Очищаємо світ», «Чиста Україна – чиста Земля», «Чисті доріжки», «Посади дерево миру»; природоохоронні операції: «Пташина їдальня», «Захистимо ялинку», «Первоцвіти» тощо; екологічні челенджі по збору пластикових пляшок, батарейок тощо.

При проведенні екологічних акцій виконується наступна робота:

- впорядкування територій у належний санітарний стан, прибережних лісосмуг, несанкціонованих сміттєзвалищ,
- залучення дітей до оздоровлення довкілля, збереження існуючих зелених насаджень, благоустрою парків, скверів, бульварів;
- створення нових парків, лісів, лісопарків, лісових смуг, скверів та інших об'єктів зеленого будівництва з урахуванням вимог ландшафтної архітектури та садово-паркового мистецтва;
- спрямування зусиль закладу на спільні практичні дії по оздоровленню навколишнього середовища та благоустрою прилеглої території;
- розвиток у гуртківців почуття дбайливого господаря закладу, в якому вони

навчаються;

- залучення учнівської молоді до озеленення та впорядкуванню території закладу, селища тощо;
- залучення дітей та підлітків до розробки проєктів озеленення та практичне впровадження цих проєктів;
- прокладання маршрутів нових екологічних стежок;
- просвітницькі природоохоронні заходи щодо збереження первоцвітів, дикорослих лікарських рослин тощо;
- проведення різноманітних заходів: відеоролики, соціальні реклами, науково-практичні конференції, виступи колективів екологічної просвіти (агітбригад), конкурси агіт-листівок екологічного змісту, дитячих малюнків на природоохоронну тематику, фото виставки тощо;
- проведення бесід, круглих столів на екологічну тематику;
- посвята молодших гуртківців в юннати;
- екскурсії до природно-заповідних об'єктів, ботанічних садів, дендропаркам тощо;
- підсумкові конференції з охорони навколишнього природного середовища, збереження біорізноманіття, природних ресурсів планети, в тому числі й енергетичних.

Вихованці закладу презентують свою діяльність у Всеукраїнській трудовій акції «Парад квітів біля школи», Всеукраїнській акції «Годівничка», Всеукраїнській трудовій акції «Кролик», Всеукраїнській форумі учнівських трудових об'єднань, всеукраїнському конкурсі з квітництва та ландшафтного дизайну «Квітуча Україна» тощо.

Висновки

Отже, позашкільна освіта – це особлива галузь освіти. Саме вона розкриває таланти дитини, відкриває шлях до здійснення дитячих мрій, реалізації особистості, вчить наполегливо працювати, бути відповідальним, отримувати соціальний досвід.

Відповідаючи на сучасні освітні виклики з трудового виховання, педагогічний колектив Ямпільської станції юних натуралістів спрямовує свою діяльність на активне залучення дітей до систематичної продуктивної праці, розвиває їхні різноманітні трудові навички в сучасних економічних умовах господарювання.

Заклад розглядає трудове виховання у тісному зв'язку з екологічним, патріотичним, моральним, розумовим, естетичним вихованням тощо. Виховну місію закладу ми вбачаємо в тому, щоб праця увійшла в духовне життя особистості, в життя колективу, щоб захоплення працею стало однією з найважливіших якостей людини.

Педагогічний колектив станції юних натуралістів визначає трудове виховання як актуальну проблему сьогодення, саме тому одним з головних завдань освітнього процесу є інноваційний зміст і форми, які допомагають дитині у виборі певної професії, сприяють вихованню національно свідомого громадянина, дбайливого господаря і природолюбця.

Варто зазначити, що навчально-виховний аграрний комплекс «Юний господар» - важлива складова трудового виховання учнівської молоді, підготовки її до життя, самостійної продуктивної праці є пріоритетом в роботі закладі, що сприяє формуванню покоління з новою екологічною трудовою культурою, новим світоглядом, небайдужих до проблем сьогодення людей. Різноманітні за формою проведення екологічні трудові заходи дають можливість прищеплювати навички трудової, дослідницької, навчальної, природоохоронної діяльності, зацікавити дітей знаннями з екології,. Отримані знання дозволяють вихованцям закладу піднятися в

особистісному розвитку на новий рівень якості життя у сучасних економічних умовах.

Результатом трудової навчальної, практичної природоохоронної, просвітницької, дослідницької роботи вихованців є перемоги в масових заходах районного, обласного, всеукраїнського рівнів: Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань; Всеукраїнська акція-змагання «День юного натураліста»; Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну; Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник»; Всеукраїнська акція «Годівничка»; Всеукраїнська акція віртуального музею зоології «Моя улюблена тварина»; Всеукраїнська акція «Птах року»; Всеукраїнський конкурс дитячої творчості «День зустрічі птахів»; Всеукраїнський конкурс з квітникарства та ландшафтного дизайну «Квітуча Україна»; Всеукраїнський конкурс «Парад квітів біля школи» тощо.

Всеосяжна, багатоаспектна науково-педагогічна творча спадщина Василя Олександровича Сухомлинського з роками не втрачає своєї актуальності, а відкривається все новими і новими гранями. В.Сухомлинський писав: «Почуття радості, доступно лише тому, хто вміє напружувати сили, знає, що таке піт і втома. Дитинство не повинне бути постійним святом - якщо немає трудової напруги, посильного для дітей, для дитини залишиться недоступним щастя праці. Вища педагогічна мудрість трудового виховання полягає в тім, щоб затвердити в дитячому серці народне відношення до праці» [3,с.210]. Ці слова великого українського педагога про проблему трудового виховання підростаючого покоління особливо актуальні сьогодні у сучасних економічних умовах.

Список використаних джерел.

1. Ботюк О., Використання спадщини В.О. Сухомлинського в трудовому вихованні молодих школярів (О. Ботюк) Початкова школа, -2008.- №9.
2. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого: Підручник для науковця. - К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006.- 302 с.
3. Сухомлинский В. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. - К. : Рад. шк., 1985. - 557 с. 6.
4. Закон України «Про позашкільну освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 46, ст.393) [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 19.04.2020).
5. Збірник статей Педагогічні читання ІХ всеукраїнського зльоту учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних закладів «Реалізація завдань сучасного трудового виховання неповнолітніх в контексті педагогічної системи В.О.Сухомлинського», Упорядник О.В.Зотова, методист Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, Х., 2015, - 179с.
6. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів, Вербицький В.В., директор НЕНЦ, доктор педагогічних наук, професор, <https://nenc.gov.ua/>
7. Позашкільна освіта Сумщини: регіональний аспект. Інформаційно-методичний збірник./ (Редакційна група Л.В.Тихенко (керівник), Л.М.Бондар, Т.М.Крекотіна, Л.В.Тернавська) – Суми: Нота-бене – 2014.- №2-80с.
8. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2017 рік / [За ред. І.Д. Бега, Р.В. Малиношевського]. – Вип.6. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 356 с.

9.Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти : монографія / [Л.А. Гуцан, Л.І. Гриценко, О.Л. Морін, З.В. Охріменко; за ред. Л.А. Гуцан]. – К., 2019. – 152 с. ISBN 978-966-189-506-4.